

แคนวง

แบบฉบับอีสาน
ในยุควัฒนธรรมล้านช้าง

กীরติวจน์ ธนภัทรธวานันท์
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ

“แคนววง แบบฉบับอีสาน ในยุควัฒนธรรมล้านช้าง”

กิริตวจน์ ธนภัทรธวานันท์

นักวิชาการศึกษาคำนาฏการ งานคลังข้อมูลภูมิปัญญา

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

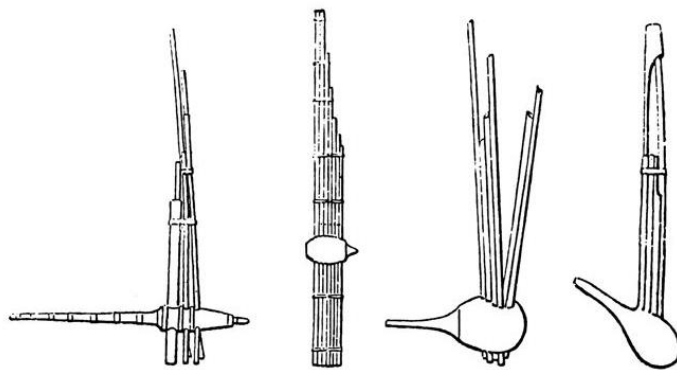
“แคน” กำเนิดที่ดินแดนอุษาคเนย์

“แคน” เป็นชื่อเรียก ของเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ที่คนส่วนใหญ่คุ้นชินว่านิยมเล่นกันในหมู่ชาวภาคอีสาน จนนับได้ว่า เป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาวอีสานเลยทีเดียว แต่ในความเป็นจริงแล้ว นอกเหนือไปจากชาวภาคอีสานที่นิยมเล่นเป่าแคนกัน ก็ยังมีประชาชนในส่วนอื่นๆของประเทศไทย ที่นิยมเป่าแคนด้วยเช่นกัน เช่น ชาวลาวโซ่ง หรือ ลาวทรงดำ ที่จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี , ลาวพวน ลาวครั่ง ที่จังหวัดลพบุรี , กลุ่มลาวเวียง ที่จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และกลุ่มลาวเวียง ลาวครั่ง ที่จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งถ้าจะให้ถูกต้องที่สุดแล้ว เราควรจะกล่าวว่า “แคน” เป็นเครื่องดนตรี ที่นิยมเล่น กันในหมู่คนที่มีเชื้อสาย “ลาว” หรือ “ไท - ลาว” ในประเทศไทย นั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีการสำรวจพบว่า ยังมีกลุ่มชนชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “ดินแดนอุษาคเนย์” ก็ยังมีเครื่องดนตรี ที่มีคุณลักษณะ และคุณสมบัติ ที่คล้ายคลึง และใกล้เคียงกันกับแคน ของชาวอีสานมาก ซึ่งผู้เรียบเรียงมีความเห็นว่า เครื่องดนตรีที่กล่าวถึงนั้น ก็ควรจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มของเครื่องดนตรี “แคน” ของชาวอีสานด้วย หากแต่มีวิวัฒนาการทางรูปร่าง ที่แตกต่างกันออกไป ตามแต่ค่านิยมและรสนิยมทางศิลปะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และยังมีชื่อเรียก ที่แตกต่างกันออกไปด้วย

ภาพ 1 ภาพลายเส้น คนกำลังเป่าแคน และเพื่อนรำ อายุราว 2,500 ที่คัดลอกจากเครื่องมือสำริดซึ่งขุดพบในเวียตนาม

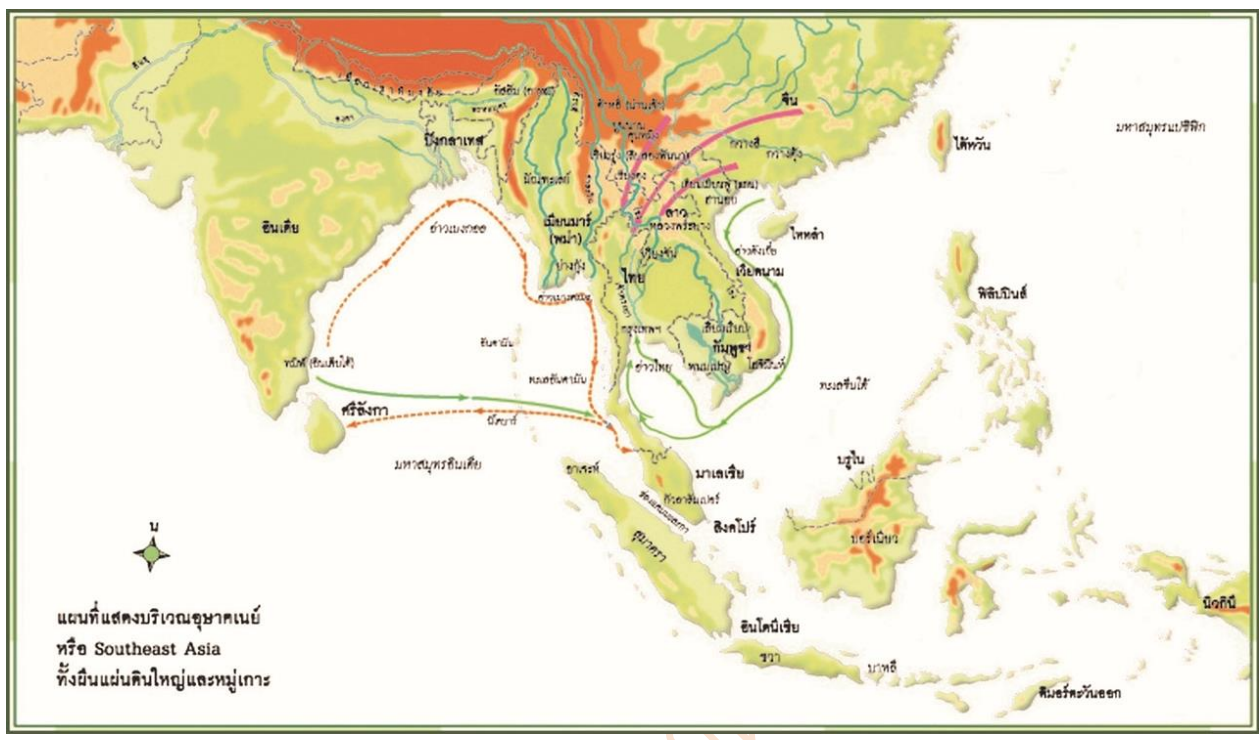

ภาพ 2 แคนแบบต่างๆ ที่พบทั่วไปในอุซาคเนย์

ภาพ 3 แคนของชาวจีน

แม้ “แคน” ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะภายนอกที่แตกต่างกันออกไปบ้าง ตามแต่ค่านิยมทางศิลปะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แต่หากพิจารณาจากหลักการประดิษฐ์ การจัดวางโครงสร้างและส่วนประกอบต่างๆ แล้วเราก็ควรกล่าวได้ว่า เครื่องดนตรี ดังกล่าวนี้นี้ ควรจะมีแหล่งกำเนิดมาจากที่เดียวกัน ในความเป็นจริงเราอาจจะไม่สามารถระบุอย่างเจาะจงลงไปได้อย่างสนิทใจนักกว่า “แคน” ดังกล่าว ถูกำเนิดขึ้นมาจาก พักไต กลุ่มชนชาติพันธุ์ไต หรือ ไคร เป็นคนคิดประดิษฐ์ขึ้นคนแรก ด้วยเพราะ ณ ปัจจุบันเราสามารถสืบทราบข้อมูลได้เพียงแค่ว่า ทำนานบอกเล่าว่าหญิงหม้าย เป็นคนประดิษฐ์ขึ้นเป็นคนแรก และตำนาน “แคน” เรื่องนี้ก็ได้ปรากฏเป็นเรื่องราวอยู่ในผู้คนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยเหตุดังนั้นอย่างแคบที่สุด เราคงเพียงระบุได้แค่ว่า “แคน” เป็นเครื่องดนตรีที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มคน ในบริเวณดินแดนที่เรียกว่า “อุซาคเนย์” เท่านั้นเอง

ภาพ 4 แผนที่อุษาคเนย์

ความจริงแล้ว “แคน” นับเป็นเครื่องดนตรี ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในระดับสูงสุด ในดินแดนอุษาคเนย์ นับแต่อดีตเป็นต้นมา จากหลักฐานหลายทางปรากฏว่า ผู้คนส่วนใหญ่ในดินแดนที่เรียกว่า “อุษาคเนย์” ล้วนชื่นชอบและนิยมเป่าแคนกันทั้งสิ้น นับจากดินแดนภาคตะวันออกเฉียงนอกของอุษาคเนย์ เช่น บริเวณเวียดนามตอนเหนือ ก็มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ที่นิยมเป่าแคนเช่น กลุ่มไทดำ , กลุ่มไทแดง , กลุ่มไทขาว

ภาพที่ 5 คนเป่าแคนที่เวียดนาม

ภาพ 6 คนเป่าแคนที่เวียดนาม

Each of minority in Vietnam ethnic groups seemingly has its own musical instruments to express their cultural characteristics.

ภาพ 7 ช่าระแดเป่าแคนที่จำปาสัก

ภาพ 8 คนเป่าแคนที่เวียดนาม

ภาพ 9 การเป่าแคนของเผ่า ตัง ในประเทศจีน

ภาพ10 การเป่าแคนของชาวเหมียว ในเมืองหลิวโจว

เขตปกครองตนเอง กว่างสี

ภาพ 11 การเป่าแคนของชาวจ้วง เขตปกครองตนเอง กว่างสี จ้วง ภาพ 12 การเป่าแคนของชาวส่วย เขตปกครองตนเอง กว่างสี จ้วง

ตอนกลางของอุษาคเนย์ เช่น บริเวณ ทัวทั้งประเทศลาว และประเทศไทย ตอนเหนือของอุษาคเนย์ เช่น กลุ่มจ้วง ที่มณฑล กว่างสี ตะวันตกเฉียงเหนือของอุษาคเนย์ เช่น กลุ่มม้ง แม้กระทั่ง บริเวณขอบสุดของอุษาคเนย์ ขึ้นไปก็ ยังมีชนเผ่า นำซี ในมณฑลยูนนาน ที่นิยมเป่าแคนด้วยเช่นกัน

“แคน” ในราชอาณาจักรสยาม

ภาพ 13 ชาวลาวในภาคกลางของสยามประเทศ สมัยรัชกาลที่ 5

ดังได้กล่าวในข้างต้นแล้วว่า “แคน” เป็นเครื่องดนตรี ที่ได้รับความนิยมเป่ากัน ในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ในดินแดนอุษาคเนย์ นับจากอดีตเป็นต้นมา สำหรับในประเทศไทยของเรา ก็มีหลักฐานปรากฏว่านิยมเล่นกันในอดีตเมื่อหลายร้อยปีที่ผ่านมา โดยปรากฏหลักฐานในเอกสารโบราณ ประเภทหนังสือโบราณ เช่นวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เรื่อง “กำกาคำ” , “สินไซ” , “โจระโต” เป็นต้น แต่ก็ไม่มีหลักฐานอื่นใด ที่พอจะทำให้สามารถสืบค้นข้อมูล รายละเอียด เกี่ยวกับแคนในมิติ อื่นๆได้ เราเห็นประจักษ์แต่เพียงว่า ชาวอีสาน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูล ไท – กะไต จากอาณาจักรล้านช้าง ที่อพยพโยกย้ายมายังดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงหรือที่เรียกกันว่า ภาคอีสานของประเทศไทย ที่นิยมเป่าเล่นกัน ในส่วนของภาคกลางและภาคอื่นๆของประเทศไทย ก็มีประชาชนชาวล้านช้าง ที่อพยพจากอาณาจักรล้านช้างบริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงไปตั้งหลักปักฐาน ยังภูมิภาคนั้นๆ และนิยมเป่าแคนด้วยเช่นกัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหากเราจะกล่าวว่า ทั้งทั้งประเทศไทย หรือราชอาณาจักรสยาม นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา แทบทุกพื้นที่ก็ล้วนแล้วแต่สามารถพบเห็นผู้คนเป่าแคนได้ ทั้งสิ้น นั่นเอง เพียงแต่บทเพลงที่เล่นบรรเลงนั้น อาจมีผิดแผกแตกต่างกันออกไปบ้างตามปัจจัยบริบท ทางวัฒนธรรมหลายๆประการ

รูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อ “เพลงแคน”

ในความเป็นจริงแล้ว การแสดงออกของแต่ละกิจกรรม แต่ละแขนงของงานศิลปวัฒนธรรมนั้น ย่อมเป็นผลมาจากการหล่อหลอม ของบรรดาศิลปวัฒนธรรมหลายๆแขนงภายใต้บริบทหลักๆในขอบเขตของวัฒนธรรมนั้นๆมารวมกัน **เรามักไม่พบศิลปวัฒนธรรมอันใดอันหนึ่ง ที่โผล่ขึ้นมาโดยปราศจากการกล่อมเกลามาจากศิลปวัฒนธรรมบริบทรอบข้าง** ดังนั้นไม่ว่า **สภาพการกินอยู่ของผู้คน วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัย สภาพการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมการแต่งกายการใช้เครื่องนุ่งห่ม การนับถือศาสนา และบรรดาลัทธิความเชื่อดั้งเดิมที่ปลื้มย่อยแผงเร้นใน สังคม ชุมชน นั้นๆ แม้กระทั่งภาษาพูด ล้วนมีผลซึ่งกันและกันและส่งผลให้เกิดแนวโน้มทางศิลปวัฒนธรรมให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นไปในแนวทางของตนเอง** ดนตรี ก็เป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง ที่อยู่ภายใต้หลักการดังกล่าว กล่าวคือ ดนตรี ของชุมชน สังคม หรือวัฒนธรรมนั้นๆ ย่อมได้รับการขัดเกลา หรือกล่อมเกลามาจากบรรดาศิลปวัฒนธรรมอื่นภายใต้อาณาเขตหรือบริบทอย่างเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือจะกล่าวว่าการแสดงออกของศิลปวัฒนธรรมแขนงใดแขนงหนึ่งภายใต้บริบทวัฒนธรรมภายในขอบเขตอันเดียวกัน ย่อมเป็นเงาสะท้อนให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมรอบข้างเสมอ ดังนั้น “เพลงแคน” ซึ่งอยู่ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมที่ต่างกัน ย่อมมีความแตกต่างกัน แม้กระทั่งบรรเลงเพลงเดียวกัน ก็ยังมีความผิดแผกไปตามอำนาจของค่านิยมทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน “เพลงแคน” เดียวกัน หรือมีรากเหง้าเดียวกัน แต่เล่นอยู่ภายใต้อำนาจของค่านิยมวัฒนธรรมอาณาจักรอยุธยา ก็จะมี ความแตกต่างจากที่เล่นอยู่ภายใต้อำนาจของค่านิยมวัฒนธรรม

อาณาจักรล้านช้าง และอาณาจักรเขมร ดังจะได้กล่าวถึง ภาพรวมของแต่ละอาณาจักร ที่มีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผล ต่อกลิ่นไอทางจิตวิญญาณการแสดงออกของ “เพลงแคน” ของแต่ละพื้นที่ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

- วัฒนธรรมอาณาจักรอยุธยา (ดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา)

อาณาจักรอยุธยา เป็นอาณาจักรหนึ่งซึ่งมีศูนย์กลางตั้งอยู่ บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทย ในปัจจุบัน หรือที่เรามักเรียกว่า บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยที่ อาณาจักรอยุธยาเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1893 โดยพระเจ้าอู่ทองได้ทำการสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้น เนื่องจากอาณาจักรสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจลง และบรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ ก็เริ่มกระด้างกระเดื่องคิดตั้งตนเป็นรัฐเอกราช พระเจ้าอู่ทอง จึงเริ่มสร้างกองกำลัง และแต่งตั้งตนเองขึ้นเป็นผู้นำคนไท ที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง และตอนล่าง เพื่อสถาปนากรุงศรีอยุธยาให้เป็นอิสระจากกรุงสุโขทัย และตั้งชื่อราชธานีใหม่ว่า “อโยธยา” โดยราชธานีใหม่นี้ตั้งอยู่ในบริเวณหนองโสนหรือบึงพระราม ซึ่งในปัจจุบันก็คือจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั่นเอง ส่วนพระเจ้าอู่ทองก็ทรงเป็นปฐมกษัตริย์องค์แรกในราชวงศ์อู่ทอง และทรงพระนามว่า “สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1” ซึ่งพระองค์ได้ทรงขึ้นครองราชย์เพื่อปกครองกรุงศรีอยุธยาได้อย่างยาวนานเป็นเวลาถึง 20 ปี (1)

อาณาจักรอยุธยา เป็นอาณาจักร ที่มีรูปแบบทางศิลปวัฒนธรรมที่ค่อนข้างหลากหลายอันเนื่องมาจากการ เป็นรัฐที่มีการติดต่อคมนาคมกับอาณาจักรอื่นๆอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น ศิลปะด้านการแสดง...การแสดงโขน และศิลปะนาฏศิลป์สยามประเภทต่างๆนั้นมีหลักฐานอย่างชัดเจนว่า มีการให้จัดแสดงขึ้นในพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยาในลักษณะที่กล่าวได้ว่าเกือบจะเหมือนกับรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน และที่แพร่หลายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าศิลปะการละครของไทยน่าจะต้องถูกพัฒนาขึ้นจนสมบูรณ์ มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นอย่างน้อย โดยในระหว่างที่ราชอาณาจักรอยุธยายังมีสัมพันธทางการทูตโดยตรงกับฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 สุริเยศกษัตริย์ (Sun King) แห่งราชอาณาจักรฝรั่งเศส ได้ส่งราชทูต ชื่อ ซีมง เดอ ลาลูแบร์ มายังประเทศสยาม ในปี ค.ศ. 1687 และพำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลา 3 เดือน เพื่อให้จดบันทึกทุกอย่างเกี่ยวกับประเทศสยาม ตั้งแต่การปกครอง ภาษา ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี โดย ลาลูแบร์ ได้มีโอกาสได้สังเกตการแสดงนาฏศิลป์ประเภทต่างๆในราชสำนักไทย และจดบันทึกไว้โดยละเอียดดังนี้:

1 <https://historyayutthaya.wordpress.com>

....."ชาวสยามมีศิลปะการเวทที่อยู่สามประเภท: ประเภทที่เรียกว่า "โขน" นั้น เป็นการร่ายรำเข้า ๆ ออก ๆ หลายคำรบ ตามจังหวะขอและเครื่องดนตรีอย่างอื่นอีก ผู้แสดงนั้นสวมหน้ากาก และถืออาวุธ แสดงบทบาทไปในทางสู้รบกันมากกว่าจะเป็นการร่ายรำ และมาตราว่าการแสดงส่วนใหญ่จะหนักไปในทางโลดเต้นแผ่นผืนโน้มน้าวจิตใจ และวางท่าอย่างเกินสมควร แต่ก็มีกรหยุดเจรจาออกมาสักคำสองคำอยู่ไม่ได้ขาด หน้ากาก (หัวโขน) ส่วนใหญ่นั้นน่าเกลียด เป็นหน้าสัตว์ที่มีรูปพรรณวิตรถาร หรือไม่ก็เป็นหน้าอสูรปีศาจ " ส่วนการแสดงประเภทที่เรียกว่า "ละคร" นั้นเป็นบทกวีที่ผสมผสานกัน ระหว่างมหากาพย์ และบทละครพูด ซึ่งแสดงกันยืดยาวไปสามวันเต็มๆ ตั้งแต่ ๘ โมงเช้า จนถึง ๑ ทุ่ม ละครเหล่านี้เป็น ประวัติศาสตร์ที่ร้อยเรียงเป็นบทกลอนที่เคร่งครึม และขับร้องโดยผู้แสดงหลายคนที่อยู่ฉากพร้อมๆกัน และเพียงแต่ร้องโต้ตอบกันเท่านั้น โดยมีคนหนึ่งขับร้องในส่วนของเนื้อเรื่อง ส่วนที่เหลือจะกล่าวบทพูด แต่ทั้งหมดที่ขับร้องล้วนเป็นผู้ชาย ไม่มีผู้หญิงเลย ... ส่วน "ระบำ" นั้นเป็นการรำคู่ของหญิงชาย ซึ่งแสดงออกอย่างอาภางาญ ... นักเต้นทั้งหญิงและชายจะสวมเล็บปลอมซึ่งยาวมาก และทำจากทองแดง นักแสดงจะขับร้องไปด้วยรำไปด้วย พวกเขาสามารถรำได้โดยไม่เข้าพัวพันกัน เพราะลักษณะการเต้นเป็นการเดินไปรอบๆ อย่างช้าๆ โดยไม่มีการเคลื่อนไหวที่รวดเร็ว แต่เต็มไปด้วยการบิด ดัดลำตัว และท่อนแขน"(2)

ในด้าน กลุ่มชาติพันธุ์ สุจิตต์ วงษ์เทศ กล่าวว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์หลักคือไทสยาม ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ใช้ภาษาตระกูลขร้า-ไท (ไท – กะได) และพบว่าหลักแหล่งของบรรพบุรุษของกลุ่มคนที่ใช้ภาษาตระกูลขร้า-ไท เก่าแก่ที่สุดอายุกว่า 3,000 ปี มีหลักแหล่งอยู่ที่ แถบมณฑลกว๋างซี คาบเกี่ยวไปถึงกว๋างตุ้งและแถบลุ่มแม่น้ำดำ-แดงในเวียดนามตอนบน ซึ่งกลุ่มชนนี้มีความเคลื่อนไหวไปมากับดินแดนไทยในปัจจุบันทั้งทางบกและทางทะเล และมีการเคลื่อนไหวไปมาอย่างไม่ขาดสาย (3) นอกจากนี้ ลาลูแบร์ยังสังเกตเห็นว่าสังคมอยุธยา นั้นมีคนปะปนกันหลายชนชาติ และ "เป็นที่แน่ว่าสายเลือดสยามนั้นผสมกับของชาติอื่น เนื่องจากมีคนต่างชาติต่างภาษาจำนวนมากอพยพเข้ามาอยู่ในอาณาจักรอยุธยาเพราะทราบถึงชื่อเสียงเรื่องเสรีภาพทางการค้า (4) ด้วยเหตุที่กรุงศรีอยุธยาเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรือง กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ จึงได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร รวมทั้งชนชาติที่ถูกกวาดต้อน ตลอดจนจนถึงชาวเอเชียและชาวตะวันตกที่เข้ามาเพื่อการค้าขาย

ในด้านศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรี ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ดนตรีไทยมีลักษณะเป็นการขับลำนำ และขับร้อง วรรณคดี "ไตรภูมิพระร่วง" กล่าวถึงเครื่องดนตรี ได้แก่ ข้อง กลอง ฉิ่ง ฉาบ) บัณเฑาะว์ พิณ ซอ ปี่ โฉน

ระฆัง กรับ และกังสดาล สมัยกรุงศรีอยุธยา มีวงปี่พาทย์ที่ยังคงรูปแบบปี่พาทย์เครื่องห้าเหมือนเช่นสมัยกรุงสุโขทัย แต่เพิ่มระนาดเอกเข้าไป นับแต่นั้นวงปี่พาทย์จึงประกอบด้วย ระนาดเอก ปี่ใน ซ้องวงใหญ่ กลองทัด ตะโพน ฉิ่ง ส่วนวงมโหรีพัฒนาจากวงมโหรีเครื่องสี่ เป็นมโหรีเครื่องหก เพิ่มขลุ่ย และรำมะนา รวมเป็นมี ซอสามสาย กระจับปี่ ทับ (โพน) รำมะนา ขลุ่ย และกรับพวง (5)

ดังที่กล่าวมา เราคงพอที่จะมองเห็นถึงรูปแบบของศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการดนตรี ภายใต้บริบทในรูปแบบวัฒนธรรมอาณาจักรอยุธยา ซึ่งอาจจะสามารถทำให้เรากล่าวถึงวัฒนธรรมอาณาจักรอยุธยาในภาพรวมได้ว่า เป็นอาณาจักร ที่มีรูปแบบวัฒนธรรมที่หลากหลาย เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางการค้าและแหล่งรวบรวมผู้คน มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและการแสดง ซึ่งได้รับการสืบทอดต่อมาจากอาณาจักรสุโขทัย จึงมีการพัฒนาผสมผสาน ในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น ด้วยเช่นกัน

- วัฒนธรรมอาณาจักรล้านช้าง (ดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง)

ภาพ 14 การแสดงของชาวลาว ล้านช้างปรากฏเครื่องดนตรี “แคน”

อาณาจักรล้านช้าง เป็นอาณาจักรของชนกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย – ลาว โดยที่ประชาชนในอาณาจักรนี้ใช้ภาษาตระกูลขร้า-ไท (ไท-กะได) เช่นเดียวกับกับอาณาจักรอยุธยาและสุโขทัย หากแต่สำเนียงเสียงพูดนั้นออกจะแตกต่างกันกับอาณาจักรดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง อาณาจักรล้านช้าง ตั้งอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำโขง มีอาณาเขตอยู่ในบริเวณประเทศลาว ตลอดจนถึงพื้นที่บางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยมีความ

5. http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/music3_1/lesson3/page08.php

ดนตรีไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

เจริญรุ่งเรืองทั้งการเมืองการปกครอง ด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนพระพุทธศาสนา ที่มีพัฒนาการเคียงคู่มาร่วมกันอาณาจักรอื่น ๆ ใกล้เคียง ทั้งล้านนา สยาม พม่า และเขมร อาณาจักรล้านช้าง ได้สถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นปีกแผ่นมั่งคั่งอย่างแท้จริงใน พ.ศ. 1896 สมัยพระเจ้าฟ้าจุ่ม มีความรุ่งเรืองสลับกับความร่วงโรยต่อมาหลายสมัย ยุคที่นับได้ว่าเป็นยุคทองของอาณาจักรล้านช้างคือรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2091- 2114) และรัชสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พ.ศ. 2181 - 2238) หลังจากนั้นอาณาจักรลาวก็เสื่อมอำนาจลงและแตกแยกเป็น 3 ราชอาณาจักรย่อย และใน พ.ศ. 2321 ทั้ง 3 อาณาจักรก็ได้สูญเสียเอกราชแก่ราชอาณาจักรสยาม ในที่สุด (6) เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ราชอาณาจักรล้านช้างเกิดภาวะระส่ำระสายอย่างหนัก จากการแก่งแย่งอำนาจของบรรดาเชื้อพระวงศ์ จนทำให้ราชอาณาจักรแตกแยกออกเป็น 3 ราชอาณาจักรเอกราช ได้แก่

ภาพ 15 คนตรีรับขบวนเสด็จ ในราชอาณาจักรล้านช้าง ปรากฏเครื่องดนตรี “แคน” อยู่ในวงด้วย

ภาพ 16 ลำบาบักรักษาคนป่วย เมื่อ พ.ศ.2470 ที่เวียงจันทน์ในลาว ภาพจาก)ชุมทรัพย์อันล้ำค่าของลาวเอกสารทางรูปภาพ, Patrick Gay, บรรณาธิการ พิมพ์โดย .A.C.R.S. / L.R.C.LAO, 1997.)

6. <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87> อาณาจักรล้านช้าง

1. อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์

อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ คืออาณาจักรที่สืบทอดจากอาณาจักรล้านช้างศรีสัตนาคนหุตเดิม มีอาณาปกครองดินแดนลาวภาคกลางในปัจจุบัน มีพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 เป็นปฐมกษัตริย์ โดยพระองค์ทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ที่ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ที่จักรวรรดิเวียดนาม ซึ่งมีเมืองเว้ เป็นราชธานีในเวลานั้น คนทั้งหลายจึงขนานพระนามพระองค์ อีกอย่างว่า “พระไชยองค์เว้” หรือ “พระไชยองค์เวียด” พระองค์ได้นำกำลังจากเวียดนามเข้ายึดกรุงเวียงจันทน์จับเจ้านันทราชสำเร็จโทษ แล้วราชาภิเษกพระองค์เองเป็นกษัตริย์ในปี พ.ศ. 2241 แล้วทรงตั้ง “ท้าวลอง” เป็นเจ้าอุปราชครองเมืองหลวงพระบางแต่ไม่ได้รับการยอมรับจากชาวลาวทั้งหมด เพราะพระองค์มีความใกล้ชิดกับจักรวรรดิเวียดนาม ในปี พ.ศ. 2250 เจ้ากิงสิรราชกับเจ้าองค์คำ พระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ที่หนีไปประทับที่เมืองหงสา (อยู่ในแขวงไชยบุรีในปัจจุบัน) ได้ยกทัพเข้ามาชิงเมืองหลวงพระบาง จับเจ้าอุปราชท้าวลองสำเร็จโทษ และเตรียมจะยกทัพเข้าตีกรุงเวียงจันทน์ พระไชยองค์เว้จึงมีพระราชสาส์นไปยังสมเด็จพระเพทราชาแห่งกรุงศรีอยุธยาเพื่อขอความช่วยเหลือ ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาจึงไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายให้ยุติการรบและปักปันเขตแดนต่อกัน ทำให้หลวงพระบางกลายเป็นอาณาจักรเอกราชไม่ขึ้นกับเวียงจันทน์มานับแต่นั้น ในยุคนี้จึงนับได้ว่าเป็นยุคที่ลาวแตกแยกเป็น 2 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์และอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง ซึ่งเวียงจันทน์ก็เองไม่ไว้ใจและหาทางทำลายฝ่ายหลวงพระบางอยู่ตลอดเวลา (7)

2. อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง

ภาพ 17.เจ้ามหินทรเทพนิภาธร (เจ้าอุ่นคำ) เจ้านครหลวงพระบาง (อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง) พ.ศ.๒๔๑๕ - ๒๔๓๑

ประทับบนราชบัลลังก์ ในพระราชวังหลวงเมืองนครหลวงพระบาง

7. <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87> อาณาจักรล้านช้าง

อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบางถือกำเนิดจากความแตกแยกระหว่างเวียงจันทน์และหลวงพระบางในปี พ.ศ. 2250 ดังได้กล่าวมาแล้ว มีอาณาปกครองดินแดนลาวภาคเหนือในปัจจุบัน มีพระเจ้ากิงกิสราชเป็นปฐมกษัตริย์ (พ.ศ. 2249 - 2256) และมีเชื้อสายกษัตริย์สืบราชสมบัติต่อมาจนกระทั่งประเทศลาวเป็นเอกราชจากฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2492 และเป็นกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรลาวต่อมาจนถึงปี พ.ศ. 2518 ในยุคแรกอาณาจักรนี้เกิดการแย่งชิงอำนาจภายในของตนเองเป็นระยะ และมีการระขอกำลังจากรัฐที่ใหญ่กว่าอย่างพม่ามาช่วยเหลือเสมอ แน่แน่นอนว่าฝ่ายหลวงพระบางก็ไม่ไว้ใจและหาทางทำลายฝ่ายเวียงจันทน์เช่นกัน (8)

ภาพ 18 ลงช่วง ชาวไทลาว เมืองหลวงพระบาง

3. อาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์

อาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์มีกำเนิดมาจากการอพยพหลบภัยการเมืองของเจ้านางสุ่มังคละและประชาชนส่วนหนึ่งภายใต้การนำของเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก พระเถระผู้ใหญ่ในรัชสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช มูลเหตุมาจากพระยาเมืองจันทน์ผู้เป็นเสนาบดีได้ชิงราชสมบัติขึ้นครองอาณาจักรหลังพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเสด็จสวรรคต และคิดจะเอาเจ้านางสุ่มังคละ พระราชนัดดาของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (ซึ่งทรงเป็นหม้ายและกำลังทรงครรภ์) เป็นมเหสี แต่นางไม่ยอม จึงหนีไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็กจึงพาญาติโยมของตนประมาณ 3,000 คนและเจ้านางสุ่มังคละหนีออกจากเวียงจันทน์ทางใต้ไปซ่อนตัวอยู่ที่บ้านจิวพันลำโสมสนุก ณ ที่นั้นเจ้านางสุ่มังคละได้ประสูติพระโอรสนามว่า เจ้าหน่อกษัตริย์

ต่อมานางแพงเจ้าเมืองจำปาศักดิ์ชาวพื้นเมืองได้อาราธนาเจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็กมาปกครองบ้านเมือง เจ้าราชครูหลวงปกครองบ้านเมืองได้ระยะหนึ่งก็เกิดปัญหาการปกครองในบางประการซึ่งเอาหลักทาง

8. <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87> อาณาจักรล้านช้าง

ธรรมมาตตสินและยุติปัญหาไม่ได้ ท่านจึงให้คนไปเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ซึ่งเจริญพระชนม์มากพอที่จะปกครองบ้านเมืองได้แล้ว มาทำพิธีราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ปกครองนครจำปาศักดิ์ในปี พ.ศ. 2257 ทรงพระนามว่า พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร อาณาจักรล้านช้างแห่งที่ 3 คือ อาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ จึงได้ถือกำเนิดขึ้น พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรได้ประกาศอาณาเขตแยกออกจากเวียงจันทน์ ปกครองดินแดนลาวภาคใต้ตั้งแต่เขตเมืองนครพนม เมืองคำม่วน ลงไปจนถึงเมืองเชียงแตง เมืองมโนไพรต่อแดนเขมร ส่วนทางด้านตะวันตกอาณาเขตไปไกลจนถึงเมืองหงหรือเมืองสุวรรณภูมิ เชื้อสายของกษัตริย์แห่งอาณาจักรนี้ได้ปกครองจำปาศักดิ์ต่อมาทั้งในฐานะกษัตริย์ เจ้าผู้ครองนคร และผู้ว่าราชการเมือง จนกระทั่งแผ่นดินลาวรวมเป็นหนึ่งในปี พ.ศ. 2489 แต่ยังคงมีบทบาททางการเมืองในลาวยุคพระราชอาณาจักรมาตลอดจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 (9)

ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับล้านช้าง

ไทยกับลาวหรือล้านช้าง มีความสัมพันธ์กันมาแต่โบราณ หลักฐานจากตำนานเรื่องขุนบรมได้กล่าวว่าขุนลอโอรสของขุนบรมได้สร้างเมืองเช้าหรือเมืองหลวงพระบาง เป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้าจุ่ม (พ.ศ. 1896-1917) ได้ทรงรวบรวมดินแดนลาวเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วสถาปนาเป็นอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งขณะนั้นตรงกับสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งอยุธยา กษัตริย์ทั้งสองพระองค์ทรงมีพระราชไมตรีที่ดีต่อกัน ได้มีการแบ่งดินแดนกัน โดยใช้แนวเทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาตงพญาเย็นเป็นเขตแดนระหว่างกัน ต่อมาเมื่อพระเจ้าฟ้าจุ่มสวรรคต พระเจ้าสามแสนไทยได้สืบทอดราชสมบัติต่อจากราชบิดา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ยังได้ พระราชทานพระนางแก้วยอดฟ้าซึ่งเป็นราชธิดาให้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าสามแสน ไทย กรุงศรีอยุธยาจึงมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาพระโอรสพระเจ้าโพธิสารขึ้นเป็นกษัตริย์ล้านช้าง (พ.ศ. 2093-2115) เนื่องจากพระราชมารดาของพระองค์ คือ พระนางยอดคำทิพย์เป็นเจ้าหญิงเชียงใหม่ ประกอบกับพระองค์ได้ครองเชียงใหม่มาก่อนหน้าที่จะมาครองล้านช้างด้วย จึงทำให้ล้านช้างกับเชียงใหม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก ในเวลานั้น พระเจ้าบุเรงนองแห่งพม่าเป็นกษัตริย์ที่เข้มแข็งในการรบ มีนโยบายที่จะขยายอำนาจมายังล้านนาและอยุธยา ได้ยกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ได้แล้ววางแผนโจมตีกรุงศรีอยุธยาต่อไป สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยากับพระเจ้าไชยเชษฐาแห่งล้านช้างจึง ทรงดำเนินนโยบายทางการเมืองร่วมกัน เพื่อป้องกันการขยายอำนาจของพม่า แสดงว่าอยุธยาและล้านช้างได้เป็นพันธมิตรกันเพื่อป้องกันการรุกรานของพม่าใน ขณะนั้น และยังผลให้ทั้งสองอาณาจักรมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

อย่างไรก็ตาม อาณาจักรล้านช้าง มีอายุอยู่ในช่วงเวลาสั้นๆ ซึ่งเวลาส่วนใหญ่สิ้นเปลืองไปกับความ

ขัดแย้งกันเองภายในอาณาจักร ด้วยเหตุนี้การสร้างสรรค์และการพัฒนา งานด้านศิลปวัฒนธรรมจึงค่อนข้างไม่โดดเด่น ผู้เรียบเรียงมีทัศนะว่า งานด้านศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านช้าง ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากอาณาจักรอยุธยาด้วยเพราะในห้วงเวลานั้น อาณาจักรอยุธยานับได้ว่าเป็นอาณาจักรที่ค่อนข้างมีอิทธิพลเหนืออาณาจักรอื่นๆในบริเวณใกล้เคียงเนื่องจากการติดต่อค้าขายกับนานาอารยประเทศจึงทำให้สามารถพัฒนากิจการด้านต่างๆได้อย่างโดดเด่นอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาณาจักรอยุธยามีอิทธิพลครอบคลุมไปยังอาณาจักรอื่นๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาณาจักรล้านช้าง อย่างไรก็ตาม ในส่วนของวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าดั้งเดิมของชาวล้านช้าง ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ติดตัวมาโดยเชื้อสาย ตามเส้นทางของกลุ่มชนชาติพันธุ์ตระกูลภาษา ขร้า-ไท นั้น ผู้เรียบเรียงเชื่อว่าก็ยังดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น เช่นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การกินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก การพูดด้วยภาษาพูดสำเนียง ไทย - ลาว การเล่นเป่าแคน ตลอดจนศิลปะ ประเพณี ความคิดความเชื่อแบบดั้งเดิม ก็ยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่เหนียวแน่น ของชาวล้านช้างอยู่เช่นเดิม ด้วยเพราะอาณาจักรล้านช้างเป็นอาณาจักรปิด ไม่มีการติดต่อค้าขายกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นทางทะเลอันเป็นปัจจัยประการสำคัญที่จะทำให้รัฐเกิดการพัฒนาด้านต่างๆอย่างอาณาจักรอยุธยาเป็นต้น

ดังนั้นหากจะกล่าวถึง ศิลปะการดนตรี ของชาวอาณาจักรล้านช้างแล้ว ผู้เรียบเรียงเองลงความเห็นว่าส่วนหนึ่งน่าจะเป็นการเลียนแบบดนตรีราชสำนักไปจากอาณาจักรอยุธยา ได้แก่การบรรเลงด้วยวงดนตรีปี่พาทย์ แบบกรุงศรีอยุธยา ส่วนบทเพลงที่บรรเลงนั้นก็น่าจะได้แบบอย่างไปจากกรุงศรีอยุธยาเช่นกัน แต่อาจมีการลด ตัด ทอน เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยน ไปจากของเดิมบ้างเพื่อให้สอดคล้องเข้ากับจิตวิญญาณของตนเองบ้าง ส่วนดนตรี ในส่วนของชาวพลเมืองทั้งหลายในขอบเขตชาติพันธุ์ภายในราชอาณาจักรนั้น ผู้เรียบเรียงค่อนข้างเชื่อว่า ชาวพลเมืองล้านช้าง นิยมการเล่นเป่าแคน และขับลำตามประเพณีดั้งเดิมของตนเอง นอกนั้นก็เป็นการละเล่นปลุกย่อยไปตามคตินิยมของชาวพลเมืองแต่ละเผ่า นั่นเอง

- วัฒนธรรมอาณาจักรขอม โบราณ ในดินแดนที่ราบสูงอีสาน

ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์โบราณส่วนใหญ่เห็นว่าอาณาจักรขอมโบราณเกิดขึ้นสืบเนื่องจากอาณาจักรฟูนัน และอาณาจักรเจนละ อาณาจักรฟูนันมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองอุทอง มีอาณาเขตรอบคลุมดินแดนขอมมาก่อน กินอาณาบริเวณครอบคลุมพื้นที่ในภาคกลาง และภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบัน มีรูปแบบการปกครองเป็นแบบเทวราช วัฒนธรรมแบบพราหมณ์-ฮินดู หลักฐานที่ขุดพบ ได้แก่ เทวรูป เครื่องประดับและเหรียญตรา อาณาจักรฟูนันเจริญรุ่งเรืองช่วงพุทธศตวรรษ 6-10 มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนและอินเดีย วัฒนธรรมประเพณีของฟูนันคล้ายคลึงอินเดียมาก อิทธิพลของอินเดียเริ่มเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิราวพุทธศักราชที่ 6 - 7 โดยทางทะเล โดยขึ้นฝั่งบริเวณชายฝั่งพื้นที่อินโดจีน อิทธิพลของอินเดียที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพุทธ ศิลปกรรมสาขาต่างๆ เช่น ปฏิมกรรม สถาปัตยกรรมและสาขาอื่นๆ ซึ่งอิทธิพลของอินเดียอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิมาจนถึงปัจจุบัน

อาณาจักรฟูนัน มีความเจริญรุ่งเรืองมาก จนมีอิทธิพลครอบงำและเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมให้กับอาณาจักรอื่นๆใกล้เคียง อาทิ อาณาจักรโคตรบูรณ (ราวพุทธศักราชที่ 11 – 15) ซึ่งอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่นครพนม (เชื่อว่าเมืองหลวงอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง คือท่าแขกของลาว) นับถือศาสนาพุทธเถรวาท มีการสร้างเจดีย์สำคัญ คือ พระธาตุนพนม อาณาจักรโคตรบูรณมีดินแดนที่กินพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หนองคาย เวียงจันทน์ นครพนม (เจดีย์พระธาตุนพนม) อุบลราชธานี และอาณาจักรทวารวดี (ราวพุทธศักราชที่ 11 – 16) ที่มีอำนาจในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา

อาณาจักรขอมโบราณแบ่งออกเป็น 4 ยุคได้แก่ (10)

1. **อาณาจักรขอมโบราณยุคแรก (ราวพุทธศตวรรษที่ 6 – 11)** มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองปราสาททูก แขวงเมืองจัมปาศักดิ์ ประเทศลาว (จากหลักฐานการขุดค้นอาจเป็นอุบลราชธานี) ศูนย์กลางอยู่ที่เมืองอินทปุระ (กัมปงจาม) ดินแดนกินพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำโขง กัมพูชา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (สืบต่อจากอาณาจักรฟูนัน) บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกของไทยปัจจุบัน รวมทั้งลุ่มน้ำเจ้าพระยา อาณาจักรขอมโบราณผู้วัฒนธรรมมาจากอินเดีย ปกครองแบบเทวราช ระบบจตุสดมภ์ นับถือศาสนาพราหมณ์ มีการสร้างเทวรูปและประสาทหิน ที่สำคัญคือนครวัด – นครธม ซึ่งนับเป็นสิ่งมหัศจรรย์แห่งหนึ่งของโลก รวมทั้งประสาทอื่นๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยจำนวนมาก
2. **ยุคสมัยก่อนพระนครหรืออาณาจักรเจนละ (ราวพุทธศตวรรษที่ 11-13)** กษัตริย์ยุคนี้คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 1 (แยกจากอาณาจักรฟูนัน)
3. **ยุคเมืองพระนคร (ราวพ.ศ. 1345-1976)** มีกษัตริย์ปกครอง 15 รัชกาล ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (ราว พ.ศ. 1724-1763) พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ขอมที่เก่ง เลื่อมใสพุทธศาสนาลัทธิมหาญาณมาก ต้องการประสานกับฮินดู สร้างเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานในอาณาจักรโบราณที่กว้างขวางที่สุดในดินแดนสุวรรณภูมิ ทั้งโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายคมนาคม เครือข่ายเทวาลัย เครือข่ายอโรคยาศาลา รวมทั้ง หัวเมืองและเมืองต่างๆ ที่ยังปรากฏร่องรอยในปัจจุบัน โดยเฉพาะ ในบริเวณภาคอีสาน ของประเทศไทยในปัจจุบัน

10. <https://sites.google.com/site/prawitisastrkhxngprathesthiy/home/yukh-kxn-prawitisastr-laea-rath-boran-ni-prathesthiy/xanacakr-khxm/xanacakr-khxm-boran>

อาณาจักรขอมโบราณ

ต่อมาอาณาจักรขอมโบราณ ซึ่งยิ่งใหญ่ที่สุดในดินแดนสุวรรณภูมิได้ล่มสลายลง เนื่องจากกองทัพประเทศสยาม (กรุงศรีอยุธยา) โดยพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา: พ.ศ. 1967 – 1991) พระองค์ได้กรีธาทัพเข้ายึดเมืองพระนครได้ ในปี พ.ศ.1974

4. ยุคหลังเมืองพระนคร (ราวพ.ศ. 2093 – ปัจจุบัน)

มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ปัจจุบัน ได้แก่ เมืองศรีเทพ (เพชรบูรณ์) เมืองศรีวิชัยปุระ อำเภอสรีมหาโพธิ์ (ปราจีนบุรี) อำเภอรอนด (สงขลา)

ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของอาณาจักรขอม นอกจากจะทำให้มีการพัฒนาด้านงานศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง แล้วยังแผ่อิทธิพลไปในอาณาจักรใกล้เคียงในละแวกอินโดจีน รวมไปถึงอาณาจักรสยามด้วย อารยธรรมขอมได้เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย ในราวๆ พุทธศตวรรษที่ 12 ในสมัยอาณาจักรเจนละ ซึ่งตรงกับยุคทวารวดีของไทย โดยเข้ามาทางภาคอีสานเป็นแห่งแรก ซึ่งเข้ามาโดยผ่านทางศาสนา ทั้งศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธแบบมหายาน หลังจากยุคทวารวดี ต่อมาในยุคสุโขทัย อยุธยา จนมาถึงรัตนโกสินทร์ ก็ยังได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะขอม และนำมาผสมผสานเข้ากับศิลปะท้องถิ่นของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสถาปัตยกรรม โดยส่วนที่ปรากฏให้เห็นอิทธิพลจากศิลปะขอมได้อย่างเด่นชัด เช่น พระปรางค์ พระปรางค์ใน ประเทศไทยได้รับรูปแบบและอิทธิพลทางศิลปะโดยตรงจากขอม การสร้างพระปรางค์ของขอมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในศาสนาฮินดู ความเชื่อเรื่องจักรวาลในศาสนาพุทธและฮินดูมีความคล้ายคลึงกันมาก รูปแบบลักษณะ และแผนผังของปรางค์ปราสาทซึ่งเดิมเคยใช้ประดิษฐานเทวรูปหรือศิวลึงค์ในศาสนาฮินดู เมื่อมาเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธ จึงได้เปลี่ยนมาใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปหรือพระบรมสารีริกธาตุแทน และต่อมาจึงได้พัฒนามาเป็นประธานของวัดในสถาปัตยกรรมไทย การสร้างพระปรางค์นั้นเป็นการดัดแปลงมาจากศิลปะขอม หรือเลียนแบบมาจากพระปรางค์โบราณที่มีอยู่แล้วในประเทศไทย ได้มีการเลียนแบบลายของขอมมาใช้ประดับพระปรางค์ ก่อนที่จะพัฒนารูปแบบจนกลายเป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ในที่สุด

นอกจากสถาปัตยกรรมในวัดแล้ว ศิลปะขอมก็ยังเห็นได้อย่างชัดเจนในปราสาทต่างๆ ที่อยู่บนแผ่นดินไทย สำหรับแหล่งที่คนทั่วไปรู้จักก็คือดินแดนแถบอีสานใต้ ซึ่งในอดีตเมื่อสมัยพระนคร เป็นเส้นทางจากเมืองพระนคร ไปยังยังเมืองวิมาย (หรือเมืองพิมาย) มีการสร้างถนนติดต่อถึงกัน สร้างที่พักคนเดินทาง ศาสนสถานต่างๆ จนทำให้บริเวณนี้เป็นแหล่งของปราสาทขอม โดยปราสาทขอมในเมืองไทยที่ขึ้นชื่อก็มี อาทิ ปราสาทหินพิมาย (นครราชสีมา) ปราสาทหินพนมรุ้ง(บุรีรัมย์) ปราสาทเมืองต่ำ(บุรีรัมย์) เป็นต้น

นอกจากด้านสถาปัตยกรรมดังกล่าวแล้ว อิทธิพลของอาณาจักรขอม ยังทิ้งร่องรอยไว้ให้ปรากฏเป็น ประจักษ์พยาน อีกหลายประการเช่น คติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ด้านศิลปะการขับร้อง และการละเล่นดนตรี เป็นอาทิ โดยที่เราอาจพบเห็นร่องรอยเหล่านี้ได้จาก การละเล่นของกลุ่มชาวบ้านที่มีบรรพบุรุษเคยอยู่ในพื้นที่ของอิทธิพลอาณาจักรขอมรวมถึงการที่ อาจเป็นผู้สืบเชื้อสายต่อจากชาวอาณาจักรขอมมาแต่โบราณกาลด้วย คติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ด้านศิลปะการขับร้อง และการละเล่นดนตรี ที่กล่าวถึงนั้น เช่น ประเพณีแสนภูมิตา ของชาวไทยเชื้อสายเขมรในถิ่นอีสานใต้ , การละเล่นกันตรึม , มโหรีพื้นบ้าน , ปี่พาทย์วงตุ้มโมง นาฏศิลป์ได้แก่ เรือมอันเร (รำสาก) ระบำจะตะลือก (กรับ) เป็นต้น

“แคน” และ “เพลงแคน” สมัยอยุธยา

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ในหัวข้อวัฒนธรรมอาณาจักรอยุธยา (ดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา) แล้วว่า มีหลักฐานเอกสารยืนยันเป็นที่ชัดเจนว่า ภายในอาณาจักรอยุธยา นั้นประกอบไปด้วยผู้คน หลากหลายชาติพันธุ์ แม้กระทั่งชาวลินแดนไกล เช่นชาวยุโรป และญี่ปุ่น ก็เป็นพลเมืองของอาณาจักรอยุธยา หนึ่งในพลเมืองของอาณาจักรอยุธยาที่สำคัญ จะมองข้ามไปเสียไม่ได้ คือ ชาวล้านช้าง นั่นเองซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า อาณาจักรอยุธยา มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านช้างในหลายมิติมาก แม้กระทั่งในทางการเมืองการปกครองก็ปรากฏ การยึดครองครองอำนาจอย่างชัดเจน กรุงศรีอยุธยามีการกวาดต้อน ชาวล้านช้างลงไปอาศัยอยู่ยังดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นจำนวนมาก จนเมื่อเวลาผ่านไป ลูกหลานของชาวล้านช้างเหล่านั้น ก็กลายเป็นพลเมืองของกรุงศรีอยุธยาอย่างสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ในด้านของศิลปะการละเล่นของพลเมืองเชื้อสายล้านช้าง ก็ควรจะสันนิษฐานได้ว่าชาวพลเมืองล้านช้างก็ยังคงรักษาการเล่นเป่าแคน ไว้อย่างบรรพบุรุษ เพียงแต่เราไม่พบหลักฐานซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรที่พอจะนำมากล่าวอ้างอิง อย่างเป็นทางการได้ เราพบเพียงหลักฐานที่ปรากฏในวรรณกรรม อนิรุทธิ์คำฉันท์ สมัยอยุธยา ตอนต้น ที่กล่าวถึง “แคน” ไว้ดังนี้ (11)

จำเรียงสานเสียง	
ประอรประเอียง	กรกริตเพี้ยทอง
เตงตังเพลงพิน	ปี่แคนทรลอง
สำหรับบลบอง	ลเบงเง้งฉันท
ระงมดนตรี	
คือเสียงกระวี	สำเนียงนรินทร์
บรรสานเสียงถวาย	เยี่ยผลัดเปลี่ยนกัน
แลพวกแลพรรค	บรรสานเสียงดุริย์

11. https://www.matichonweekly.com/column/article_119381

สุจิตต์ วงษ์เทศ แคน เครื่องดนตรีไม้ไทย ได้รับยกย่องในราชสำนักอยุธยา มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 13 - 19 กรกฎาคม 2561

แต่ถึงกระนั้นเราก็ยังไม่อาจสามารถที่จะกล่าวถึงบทบาทและสถานะ “แคน” ในอาณาจักรอยุธยาได้อย่างเต็มที่นัก ดังนั้นเราจึงได้แต่เพียงสันนิษฐานตามหลักการที่ควรจะเป็น ว่าพลเมืองของกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีเชื้อสายล้านช้าง ก็น่าที่จะมีการเล่นเป่าแคน อยู่ตามปกติอย่างที่เคยเล่นมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เพลงที่เล่นกันนั้นก็ต้องเป็นเพลงพื้นบ้านที่ติดตัว ไปตั้งแต่ครั้งอพยพ ส่วนจะมีการแทรกเสริมเพลงของชาวลุ่มน้ำเจ้าพระยาเข้าไปบ้าง นั้นนับเป็นเรื่องปกติของศิลปวัฒนธรรม ที่ย่อมจะมีกลิ่นไอ ของวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งกว่าเข้าไปปะปนอยู่ด้วยเป็นเรื่องธรรมดา

ส่วนการดนตรีของชาวอยุธยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีในราชสำนักจะมีการนำเอาเครื่องดนตรี “แคน” ของชาวล้านช้างเข้าไปร่วมเล่นบรรเลงเป็นแก่นสาร เป็นทางการในวงดนตรี ระดับราชสำนัก หรือไม่นั้น ก็ยังไม่พบหลักฐานที่แน่ชัด เรพบเพียงที่กล่าวถึงในวรรณกรรม อนิรุทธิ์ คำฉันท เป็นช่วงสั้นๆ เท่านั้นเอง (ดังได้กล่าวถึงในช่วงที่ผ่านมา) แต่ผู้เรียบเรียงเองมีข้อสันนิษฐานว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นอาจจะยังไม่มีการเล่นแคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีเอกลักษณ์ของชาวล้านช้างเข้าไปร่วมบรรเลงในวงดนตรี ระดับทางการด้วย เป็นแน่ เนื่องจาก ต้องยอมรับว่า ชาวล้านช้างในสมัยนั้นน่าจะยังอยู่ในสถานะการเป็นพลเมืองชั้นรอง จากแรกเริ่มเดิมที คือการถูกกวาดเกณฑ์ลงไปในฐานะเชลยศึกเพื่อใช้แรงงาน แม้กาลเวลาจะได้ผ่านพ้นสักระยะหนึ่ง ก็ยังน่าจะอยู่ในสถานะไม่ต่างจากเดิมเท่าใดนักเพียงแต่ความกลมกลืนระหว่าง ชาติพันธุ์อาจมีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม “แคน” ในฐานะหนึ่ง คือการเป็นตัวแทนของชาติพันธุ์ จึงยังไม่น่าจะได้รับการยอมรับและเชิดชู มากเท่าใดนัก “แคน” จึงยังจะอยู่ในสถานะเครื่องดนตรี ของพลเมืองชั้นรองและเป่าเล่น เพื่อสนุกกันเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ล้านช้าง เพื่อการรำลึกถึงถิ่นฐานที่จากมาเท่านั้นเอง

“แคน” และ “เพลงแคน” ในดินแดน ลุ่มน้ำเจ้าพระยา สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ภาพ 19 แอ่วลาวเป่าแคน ในพระนคร

ดังได้กล่าวในช่วงต้นที่ผ่านมาแล้วว่า “แคน” นอกจากจะเป็นที่นิยมเป่ากันอย่างแพร่หลาย ทั่วไปในดินแดนอุษาคเนย์ แล้ว ในบริเวณ ที่เป็นประเทศไทยของเราในปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับเล่นเป่าแคนกันแพร่หลายเช่นกัน ไม่เฉพาะแต่ในภาคอีสาน ของประเทศไทยอย่างที่หลายคนเข้าใจ หากแต่ยังได้รับความนิยมไปอย่าง

แพร่หลายแทบจะเรียกได้ว่า ทุกพื้นที่ของประเทศกันเลยทีเดียว ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่มีผู้คนเชื้อสาย ไทย -ลาว กระจายอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เช่น ชาวลาวโซ่ง หรือ ลาวทรงดำ ที่จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี , ลาวพวน ลาวครั่ง ที่จังหวัดลพบุรี , กลุ่มลาวเวียง ที่จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และกลุ่มลาวเวียง ลาวครั่ง ที่จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชากรกลุ่มเชื้อสาย ลาว ที่ถูกกวาดต้อนจากเวียงจันทน์ ในสมัยอาณาจักรล้านช้าง ให้ลงมาอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นครั้งสำคัญ โดยนับว่า นับตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา เครื่องดนตรี “แคน” ก็ได้มีการเผยแพร่ และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย อยู่ในกลุ่มชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จนกระทั่งปัจจุบัน จวบจนกระทั่ง “แคน” ได้รับความนิยมถึงขั้นสูงสุด โดยมีการละเล่นเป่าแคน กันทั่วทั้งราชอาณาจักร ทั้งในเมืองหลวง และท้องถิ่นชนบท กระทั่งได้รับความนิยมชมชอบเข้าไปถึงกลุ่มเจ้านายชั้นสูง ในเขตพระราชสำนัก โดยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เกิดปรากฏการณ์สำคัญเกี่ยวกับ แคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

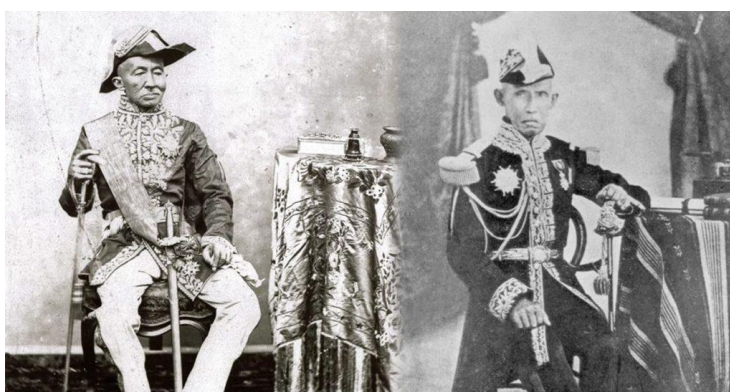
“หลังจากสงครามเจ้าอนุวงศ์สิ้นสุดลงในปี พ.ศ.2371 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สยามมีอิทธิพลเหนือดินแดนอาณาจักรล้านช้างทั้งหมด กองทัพสยามได้กวาดต้อนชาวลาวจากเมืองเวียงจันทน์และเมืองอื่นๆ ที่อยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงมาเป็นเชลยศึก และให้อพยพชาวลาวที่กวาดต้อนมา ไปไว้ตามเมืองต่างๆ เช่น สระบุรี ลพบุรี และสุพรรณบุรี เป็นต้น เชลยศึกชาวลาวล้านช้าง ได้นำ “แคน” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีอันเป็นตัวแทนของจิตวิญญาณเพื่อการรำลึกถึงถิ่นฐานที่พลัดพราก มาด้วย และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ในชุมชนชาวลาวที่อาศัยอยู่แถบเมืองสระบุรี เมืองลพบุรี เจ้านายพระองค์หนึ่งที่เราทราบกันในนามกรมขุนอิศเรศรังสรรค์หรือเจ้าฟ้าน้อย พระอนุชาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงได้รับพระบวรราชาภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล หรือที่ออกพระนามกันว่า “วังหน้า” ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงโปรดแคนเป็นพิเศษ เนื่องจากพระองค์เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ มักเสด็จประพาสไปประทับตามถิ่นที่มีบ้านลาวเมืองนครไชยศรีบ้าง เมืองพนัสนิคมบ้าง แต่สถานที่ที่พระองค์ชอบเสด็จไปประทับบ่อยครั้งคือตำหนักบ้านสีทา เมืองสระบุรี หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วังสีทา” ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างพระองค์กับชาวลาวเมืองสระบุรีจึงมีมาก การที่พระองค์จะทรงโปรดแคนนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดา กล่าวกันว่าพระองค์ทรงเป่าแคนได้ตั้งแต่ครั้งดำรงพระยศเป็นกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ (12)

12. https://www.silpa-mag.com/history/article_6320

เหตุใด? รัชกาลที่ 4 ทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 การละเล่นแอ่วลาวหรือลาวแคนได้รับความนิยมสูงสุด ตามวังเจ้านายก็นิยมให้มีแคนและพวกแอ่ว ดังเช่นที่วังของกรมหลวงวงษาธิราชสนิท ปรากฏในบันทึกของ เซอร์ ยอน เบาว์ริง ราชทูตแห่งอังกฤษที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีในสมัยรัชกาลที่ 4 ว่า หลังจากที่รับประทานอาหารแล้ว กรมหลวงวงษาฯ ได้ “มีรับสั่งให้หาพวกลาวมาแอ่วลาวเป่าแคนให้พวกเราดูแคนนั้นทำด้วยไม้ไผ่ขนาดต่างๆ เจาะรูอย่างขลุ่ย แต่ที่ปากเป่านั้นทำเหมือนกับเครื่องฟลาคิโอเล็ต เสียงเครื่องดนตรีนั้นเป็นเสียงหวานและเก๋ยิ่งดูเหมือนจะหัดเป่าได้ง่าย การเต้นรำของพวกลาวนั้นก้าวจังหวะช้าๆ สาวลาวทุกคนถือเทียนรำไปมาดูงามดี” เมื่อการละเล่นแอ่วลาวหรือลาวแคนได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย ทั้งเจ้านายในราชสำนักและราษฎรทั่วไป ทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่พอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวไกล่สรวรรคต จึงได้มีประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว เมื่อ ณ วันศุกร์ เดือน 12 แรม 14 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก 1227 (พ.ศ.2408) ดังข้อความในประกาศบางตอนว่า “...ก็การบัดนี้เห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งการละเล่นสำหรับเมืองตัวคือ ปี่พาทย์ โหรี เสภาเครื่องท่อน ประกไก่ สักวา เพลงโก่ป่า เกี่ยวข้าวและละครร้องเสียหมดพากันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่ง ทุกตำบลทั้งชายและหญิงจนท่านที่มีปี่พาทย์มโหรีในที่มืองานโกนจุก บวช นาค ก็หาลาวแคนเล่นหมดทุกแห่งราคาหางานหนึ่งแรงถึงสิบตำลึง สิบสองตำลึงการที่เป็นอย่างนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่สู้งาม ไม่สู้ควรที่การเล่นอย่างลาวจะมาเป็นที่พื้นเมืองไทย ลาวแคนเป็นข้าของไทย ไทยไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็นพื้นของไทยไม่สมควร

....ประกาศอันนี้ ถ้ามีฟังยังขึ้นเล่นลาวแคนอยู่ จะให้เรียกภาษีให้แรงใครเล่นที่ไหนจะเรียกแต่เจ้าหน้าที และผู้เล่น ถ้าจะต้องจำปรับให้เสียภาษีให้แรง ใครเล่นที่ไหนจะให้เรียกแต่เจ้าของทีและผู้เล่น ถ้าลักเล่นจะต้องจับปรับให้เสียภาษีสองต่อสามต่อ” ประกาศมา ณ วันศุกร์ เดือน 12 แรม 14 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก”

ภาพ 20 (ซ้าย) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, (ขวา) พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

สาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่พอพระทัยในการเล่นแฉ่วลาวหรือลาวแคน เนื่องจากพระองค์ทรงกลัวว่าการละเล่นของสยามในเวลานั้นคือ ปี่พาทย์ โหรี เสภาครึ่งท่อน พรบไก่ สักวา เพลงไก่ป่า เกี่ยวข้าวและละครร้อง สูญหายไปเพราะชาวสยามพากันเล่นแฉ่วลาวไปเสียหมด พระองค์อาจจะมีการสนทนาถึงเรื่องนี้ในคำประกาศตอนหนึ่งว่า “ลาวแคนเป็นข้าของไทย ไทยไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็นพื้นของไทยไม่สมควร” และทรงอ้างว่าการเล่นแฉ่วหรือลาวแคน ทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ กล่าวคือฝนแล้ง ส่วนหนึ่งพระองค์น่าจะวิตกว่าเนื้อหาในบทแฉ่วมีนัยยะเป็นการปลุกกระดมต่อต้านอำนาจรัฐ ถ้ามีการลุกฮือขึ้นต่อสู้จะเกิดปัญหากระทบต่อความมั่นคงของรัฐได้ เพราะเนื่องจากในอดีตมีวรรณกรรมสมัยของเจ้าอนุวงศ์ ที่เรียกว่า “สานสิบพะสุนหรือสิบพระสุรย์” สันนิษฐานว่า เจ้าอนุวงศ์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์เป็นผู้ประพันธ์ มีเนื้อหาบรรยายถึง ความเจ็บแค้นที่ลาวต้องสูญเสียอิสรภาพ และเป็นการปลุกกระดมชาวลาวขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐสยาม จึงส่งผลให้เกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ขึ้น จากบทเรียนในรัชกาลที่ผ่านมา อาจทำให้พระองค์ทรงตระหนักในเรื่องนี้ จึงมีประกาศห้ามมิให้เล่นแฉ่วลาวหรือลาวแคน ตั้งแต่บัดนั้นจนสิ้นรัชกาลของพระองค์ (13)

ตั้งความที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ว่าการเล่นเป่าแคนนี้ เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในหมู่ชนเชื้อสายลาว ล้านช้าง ซึ่งได้มีการกระจายตัวอยู่แทบทุกพื้นที่ ในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทย โดยมีการเล่น สืบๆ ต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ดังปรากฏมีการละเล่นที่เป็นเครื่องยืนยันได้ ถึงการได้รับความนิยมอย่างมาก เช่น มีสำนักงานหมอลำกลอน สุนทราภิรมณ์ ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อรับงานการแสดงในเขต กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุพรรณบุรี นครปฐม นครสวรรค์ ลพบุรี สระบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และชลบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี นักร้องเพลงลูกทุ่งที่ใช้แคน เป็นเครื่องดนตรีหลัก ในการบรรเลง และได้รับความนิยมอย่างมากในแถบบริเวณจังหวัดที่ราบลุ่มภาคกลาง ตลอดจนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศ และต่างประเทศ คือ สมัย อ่อนวงศ์ ซึ่งมีชื่อเสียงอยู่ในช่วง พ.ศ. 2500 – 2527 (14)

13. https://www.silpa-mag.com/history/article_6320

เหตุใด? รัชกาลที่ 4 ทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแฉ่ว

14. (<https://www.theisaander.com/post/190603samaicanist>)

สมัย อ่อนวงศ์ : ยอดขุนพลแคนนอกอีสาน แล้วเลาคนบ้านใด?

สำหรับในหมู่ชาวประชาชนทั่วไป ในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง แคน ยังได้รับความนิยมและมีการละเล่นอยู่นับแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยพบว่าการละเล่นในหลากหลายรูปแบบ เช่น ในพิธีกรรม การเช่นไหว้บรรพชน การละเล่นในเทศกาลประจำปีของกลุ่มชาติพันธุ์ การละเล่นเพื่อการบันเทิง เช่น ในขบวนแห่ในประเพณีพื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการเล่น เป่าแคน ในหลายรูปแบบดังกล่าวนี้ หากจะกล่าวถึงเพลงแคนที่เป่า เล่นกันนั้น ที่สุดแล้วก็ควรจะสามารถจำแนกได้เพียง 2 รูปแบบคือ 1. เพลงแคนพื้นบ้านทั่วไป และ 2. เพลงแคนที่ได้รับอิทธิพลจากทางการ

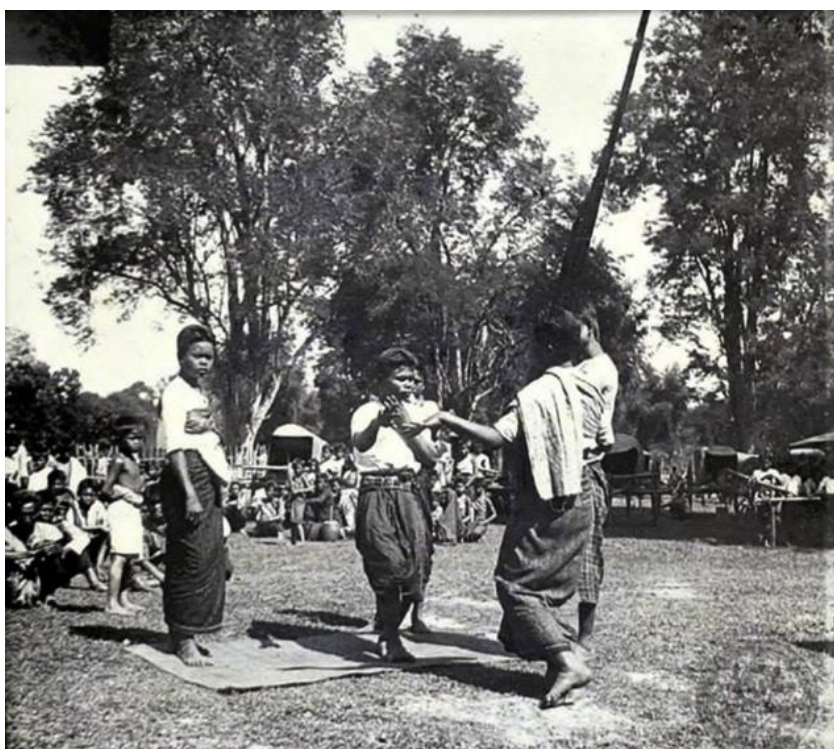
1. เพลงแคนพื้นบ้านทั่วไป เพลงแคน ที่นิยม เป่าเล่นกันในส่วนนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพลง ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ชาวลาวโซ่ง หรือ ลาวทรงดำ ที่จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี , ลาวพวน ลาวครั่ง ที่จังหวัดลพบุรี , กลุ่มลาวเวียง ที่จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และกลุ่มลาวเวียง ลาวครั่ง ที่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างมีเพลงที่ขับร้องมาแตกต่างกัน หรืออาจใกล้เคียงกันบ้างในบางกลุ่ม เพลงเหล่านี้ บางเพลงไม่มีชื่อเรียกโดยเฉพาะ แต่อาจเรียกชื่อตามการขับร้องที่ใช้ในพิธีกรรมนั้นๆ เช่น เพลงเช่นผีเรือน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีเพลงตามสมัยนิยม ตามแต่ละผู้เป่าที่ได้ยินได้ฟังมา แล้วนำมาเป่าด้วยวิธีการ ลดตัดทอน แทรกเสริม หรือ สลับสับเปลี่ยนและ ผสมผสานกันไปมาหลายเพลง สุดแล้วแต่ความสามารถในการสร้างสรรค์ของแต่ละคนและค่าความนิยม รสนิยมแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความเป็นอิสระ และถือเป็นความงามของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

2. เพลงแคนที่ได้รับอิทธิพลจากทางการ เพลงแคนในส่วนนี้ เป็นเพลงแคน ที่ได้รับการ สืบถ่ายทอดๆกันมาจากทางราชการ หรือจากทางราชสำนัก ทั้งด้วยกรรมวิธีอย่างเป็นทางการ และแบบมุขปาฐะ ซึ่งมักเป็นเพลงไทยเดิม ที่นิยมเล่นบรรเลงในราชสำนัก หรือที่เกี่ยวข้องกับทางการในอดีต เพลงเหล่านี้มักมีระเบียบแบบแผนที่เป็นกฎเกณฑ์ ค่อนข้างชัดเจนและเคร่งครัด เดิมที อาจบรรเลงด้วยรูปแบบของวงดนตรีไทยเดิม เช่นวงปี่พาทย์ วงมโหรี แต่ภายหลังจึงนำไปบรรเลงด้วย แคน หรือ อาจมีการนำแคนเข้าไปแทรกเสริมร่วมกับเครื่องดนตรีอื่นๆในวง ต่อมาภายหลังจึงได้มีการจัดตั้งเป็นรูปแบบแคนวงขึ้น และบรรเลงเพลงทำนองไทยเดิม ตามแบบฉบับของ ดนตรีไทยเดิมของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา และได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน เพลงในส่วนนี้ มักบรรเลงโดย “แคนวง” ซึ่งปรากฏรูปแบบ อย่างเป็นทางการครั้งแรกเท่าที่มีหลักฐานปรากฏ คือ “แคนวง” ในสมัยรัชกาลที่ 5

“แคน” และ “เพลงแคน” ในที่ราบสูงอีสาน อิทธิพลวัฒนธรรมลาวล้านช้าง

ภาพ 21 วิถีชีวิตชาวภาคอีสาน : ภาพหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2449

ภาพ 22 หมอลำ เมืองร้อยเอ็ด ในสมัยรัชกาลที่ 6 ประมาณปีพ.ศ.2465 ถ่ายในคราวสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสด็จตรวจราชการสร้างทางรถไฟ

ภาพ 23 หมอลำหมอลำแคน ในภาคอีสาน (ลำคู่ , ลำกลอน)

ดังที่ได้รับความทราบร่วมกันแล้วว่า “แคน” เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลาย กินบริเวณกว้างขวางในดินแดนอุษาคเนย์ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลย ที่เพลงแคนที่ใช้บรรเลง นั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป ตามแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ แม้กระทั่งในดินแดนประเทศไทยของเราเอง

ในประเทศไทยของเราเองก็ พบว่ามีการเล่นเป่าแคน กันในหลายพื้นที่ หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ดังได้กล่าวไว้ในข้างต้นที่ผ่านมา แม้ในภาคอีสานเอง “เพลงแคน” ก็มีความแตกต่างกันไป ตามแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นกัน

ประการสำคัญ ภาคอีสาน หรือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศในกลุ่มประชาคมลุ่มน้ำโขง ประชากรในภูมิภาคนี้มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยมีกลุ่มวัฒนธรรมไท-ลาวเป็นหลักและ กลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีการอพยพเคลื่อนถิ่นฐานจากแหล่งที่อยู่อาศัยเดิมเข้ามาอาศัยอยู่ ยังบริเวณภาคอีสานของประเทศไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประชากรในภาคอีสานมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพลงแคน ที่บรรเลง จึงมีความแตกต่างกันไปตาม สำเสียงภาษาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั่นเอง

อย่างไรก็ตามหาก จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน เราสามารถจำแนกโดยใช้ลักษณะทางภาษา โดยสามารถจำแนกได้ 2 ตระกูลภาษา คือ

1. กลุ่มตระกูลภาษา ออสโตรเอเชียติก(Astroasiatic)
2. กลุ่มตระกูลภาษา ไต-กะได(Tai-Kadai)

กลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก(สาขามอญ-เขมร) ได้แก่ เขมรถิ่นไทย , กูย , กลุ่มชาติพันธุ์โซ่ , กะโล้ , บรู , ญ้อหรือชาวบน

ภาพ 24 หมอลำ หมอแคน และพ็อน ที่โคราช เมื่อปี พ.ศ.2452

กลุ่มตระกูลภาษาไต-กะได(สาขาไต) ไทโคราช , ไทลาว , ไทโย้ย , ไทย้อ , กะเลิง , ไทพวน , กลุ่มชาติพันธุ์ , ผู้ไท , ไทแสก

กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานดังกล่าว มีกลุ่มชาติพันธุ์ไท - ลาว ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลภาษา ไต-กะได (Tai-Kadai) เป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลัก กล่าวคือ มีจำนวนประชากรมากกว่ากลุ่มอื่นทั้งหมด และมีอิทธิพลในการแพร่กระจายวัฒนธรรมของตนไปยังกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีกทั้งเรายังพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท - ลาวดังกล่าวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการ ละเล่นเป่า แคน มากที่สุด โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มีการเล่นเป่าแคน ด้วยเช่นกัน แต่ไม่เป็นที่นิยมมากนัก อีกทั้งเพลงที่เล่นก็มักเป็นเพลงที่ได้รับอิทธิพลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมโดยกลุ่มชาติพันธุ์ ไท - ลาว นั่นเอง ดังกล่าวนี้เราคงพอจะสามารถขยายความได้ว่า แม้ในอาณาบริเวณดินแดนภาคอีสาน นั้นจะประกอบไปด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ดังได้กล่าวข้างต้น แต่ถึงกระนั้น ความนิยมในการเล่นเป่าแคน ก็ยังปรากฏเป็นที่นิยมอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ ไท - ลาว กันเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง

ดังได้กล่าวถึงแล้วในข้างต้นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท - ลาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ตระกูลภาษา ไต-กะได (Tai-Kadai) เป็นภาษาหลักในการพูดจา สื่อสารในชีวิตประจำวัน ประการสำคัญก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลตระกูลภาษา ไต-กะได (Tai-Kadai) เป็นภาษาหลักในการพูดจา สื่อสารในชีวิตประจำวัน นั้น มีกระจายอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมากในดินแดนอุษาคเนย์ เช่น กลุ่มไทแดง , ไทดำ , ไทnung , ไทขาว ในบริเวณตอนเหนือของประเทศเวียดนาม กลุ่มลาวพวน , กลุ่มผู้ไท , ไทย้อ ในบริเวณประเทศลาว และรวมถึง กลุ่มชาติพันธุ์จ้วง , ตู้ง , ไต , หลี , ส่วย , มุ่เหล่า และ เหมมา ในอาณาบริเวณตอนใต้ของประเทศจีน เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่

กล่าวมาทั้งหมดนั้น ย่อมมีความเชื่อมโยงในสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม มาแต่บรรพบุรุษอย่างปฏิเสธไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันได้มีการนำกระบวนการทางด้านวิทยาศาสตร์ เข้ามาช่วยในการพิสูจน์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ได้มีการพิสูจน์ ดีเอ็นเอ ของมนุษย์ในบริเวณดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เราพบว่า ประชากรส่วนหนึ่งสืบเชื้อสายมา จากมนุษย์ในบริเวณจีนตอนใต้ ซึ่งก็คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่กล่าวมานั่นเอง จนกระทั่งมีการอพยพมายังบริเวณอาณาจักรล้านช้าง และเคลื่อนย้ายมายังดินแดนภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน

ด้วยเหตุดังนั้น อาณาจักรล้านช้างนั้นจึง มีความเกี่ยวพัน เกี่ยวเนื่อง กันกับดินแดนภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งโดยเชื้อสายชาติพันธุ์และโดยอำนาจอาณาเขตการปกครอง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็น แนวคิด วิถีชีวิต ขนบ ธรรมเนียม การละเล่น ประเพณี ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ใดๆ ชาวล้านช้างทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงจึงมีความคล้ายคลึงกันอย่างแยกไม่ออกเลยทีเดียว รวมถึงศิลปวัฒนธรรมการละเล่น อย่างเช่นการเป่าแคน ของชาวล้านช้างด้วย

เราท่านทั้งหลายรับทราบร่วมกันอย่างประจักษ์ว่า “แคน” เป็นเครื่องดนตรี อันนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชนชาวล้านช้างทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งมีสายเลือดชาติพันธุ์ที่มา อย่างเดียวกัน ดังนั้น รูปแบบการละเล่นเป่าแคน ไม่ว่าจะเป็น เพลงที่เป่า เนื้อหา ค่านิยม กลวิธีในการเป่า ย่อมมีความเหมือนกัน อย่างสนิทแนบแน่นทุกประการ นั่นเอง ซึ่งลักษณะและวิธีการเป่าแคน ของชาว “วัฒนธรรมล้านช้าง” ที่เราควรกล่าวถึง ไว้ ณ ที่นี้มี มีดังนี้

ลักษณะของเพลงที่บรรเลง

1. ลักษณะของเพลงที่บรรเลง เป็นบทเพลง พื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นแล้วรุ่นเล่าด้วยวิธีจดจำสืบทอดกันมา ไม่ใช่การประพันธ์ขึ้นใหม่ ด้วยตนเอง
2. ลักษณะของเพลงที่บรรเลง เป็นบทเพลง ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นบทเพลงประจำเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะมี บทเพลงที่แตกต่างกันออกไป
3. ลักษณะของเพลงที่บรรเลง เป็นบทเพลงที่มี ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของเฉพาะ กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกรอบโครงสร้างของบทเพลงไว้ แต่ไม่ได้เคร่งครัดนัก
4. ลักษณะของเพลงที่บรรเลง เป็นบทเพลงที่ ไม่มีข้อจำกัดในด้านความสั้นยาวของบทเพลง จะให้ยาวแค่ไหนก็ได้ และจะจบลงเมื่อใด ก็สามารถทำได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บรรเลง

“แคน” และ “เพลงแคน” ในที่ราบสูงอีสาน อิทธิพลวัฒนธรรมเขมร

ภาพ 25 วงมโหรีหญิงของชาวบ้านชาวเขมร

เป็นที่ทราบกันดีว่า อาณาจักรขอมโบราณเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรือง เหนือดินแดนรัฐสยามมาก่อนเป็นเวลานาน อาณาจักรขอมสามารถสร้างอัตลักษณ์ตัวตนที่แข็งแกร่งจนสามารถแผ่ขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมครอบงำแก่อาณาจักรรอบข้างได้อย่างฝังลึก และอาณาจักรรายรอบต่างๆ ต่างก็ล้วนรับเอาแนวคิดทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นนามธรรม และรูปธรรมเข้าปรับปรนกับวัฒนธรรมพื้นฐานเดิมของตนได้อย่างกลืนกลาย ความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงอย่างมีเสถียรภาพของอาณาจักรขอมโบราณ ทำให้มีการจัดการรูปแบบการบริหารด้านวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างลงตัวแทบจะทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเมือง การปกครอง ด้านคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนด้านศิลปะวัฒนธรรมแขนงต่างๆ กระทั่งด้าน ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรี อาณาจักรขอมโบราณก็มีรูปแบบการละเล่น ที่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบให้แก่อาณาจักรรายรอบได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

ธรรมชาติของวัฒนธรรมด้านดนตรีของอาณาจักรต่างๆ มักแบ่งแยกได้เป็น 2 ประเภทคือ ดนตรีในราชสำนัก กับดนตรีชาวบ้าน อาณาจักรขอมโบราณก็คงมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือมีการละเล่นดนตรีในรูปแบบทางการอย่างราชสำนัก ซึ่งดนตรีในราชสำนักนั้นเป็นดนตรี ที่มีกฎเกณฑ์ มีระเบียบแบบแผนที่ค่อนข้างแน่นอน และตายตัว มีมาตรฐานค่อนข้างสูง ซึ่งตรงข้ามกับดนตรีชาวบ้านอย่างสิ้นเชิง

ภาพ 26 ภาพดนตรีโบราณเขมรก็มพูชา

ภาพ 27 วงดนตรีมโหรีแบบอีสานใต้

แน่นอนที่สุดว่า รูปแบบของดนตรีในราชสำนักย่อมแผ่อิทธิพลกระจายลงมาสู่ดนตรีชาวบ้าน และมีเค้าโครงของดนตรีที่เชื่อมโยงกัน แต่อย่างไรก็ตามดนตรีชาวบ้านก็ยังคงมีความเป็นอิสระค่อนข้างสูง กล่าวคือ ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผน แต่เอาความง่ายและสะดวกเป็นที่ตั้ง ดังนั้นเราอาจเห็นร่องรอยของดนตรีโบราณของอาณาจักรขอมโบราณ ได้อย่างง่ายดายโดยชาวบ้าน ผู้มีเชื้อสายสืบต่อมาจากผู้คนในอาณาจักรขอมโบราณที่กระจายกันอยู่ในถิ่นแถบจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสานของประเทศไทย เช่น จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น ดนตรีเหล่านั้นได้แก่ วงมโหรีที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ปี่ ซอ กลองและฉาบเล็ก วงดนตรีอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ก็ยังมีบ้างและแตกต่างกันไป (15)

ภาพ 28 วงดนตรีมโหรีแบบอีสานใต้

วงดนตรีมโหรี ที่กล่าวถึงนี้ เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมดนตรีแบบขอม ที่สืบทอดมาแต่โบราณกาล เป็นดนตรีที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด และรับใช้สังคมชุมชนในวัฒนธรรมรูปแบบขอมโบราณมาจนกระทั่งใน

15. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/19507>

พิทขวัฒน์ พันระศรี มโหรีอีสาน จากดนตรีถวายเทวสถานแห่งราชสำนักเขมรสู่ดนตรีวิถีชีวิตชาวอีสาน :

ปัจจุบัน ดังได้กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมาแล้วว่า อาณาจักรขอมโบราณกินพื้นที่ในเขตภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ แม้อาณาจักรขอมจะล่มสลายและคลี่คลายรูปแบบเข้าสู่ยุคปัจจุบันไปแล้ว แต่ร่องรอยทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆยังคงได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพชนสู่ผู้คนในยุคปัจจุบัน

ในขณะที่ความรุ่งเรืองและอำนาจทางวัฒนธรรมของขอมโบราณได้อ่อนแรงลง ก็ปรากฏเรื่องราวทางวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านช้างเข้ามา จนกระทั่งเกิดความเชื่อมต่อ ผสมผสาน และปรับปรนในที่สุด แน่นอนว่า วัฒนธรรมด้านดนตรี ของฝ่ายอาณาจักรล้านช้างคือ “แคน” ส่วนวัฒนธรรมด้านดนตรี ของฝ่ายอาณาจักรขอมโบราณ คือ วงมโหรี ปี่ ซอ ที่นิยมเล่นบรรเลงในขบวนแห่ ราชใช้สังคมชาวบ้าน ที่ยังอยู่ในกลิ่นของวัฒนธรรมขอม การผสมผสานกันระหว่างทั้งสองวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น จึงเกิดปรากฏการณ์ด้วยการนำเอาแคน มาเล่นและบรรเลงเพลง และทำนองอย่างเดียวกันกับ วงมโหรี ปี่ และ ซอ นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกันเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากพื้นที่ทับซ้อนทางวัฒนธรรม แต่ส่วนหนึ่งชาวอาณาจักรล้านช้างก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมการเล่นเป่าแคนของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น ด้วยการรักษาบทเพลงบรรเลงแคนอย่างดั้งเดิมไว้จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้นเราจึงยังสามารถพบเพลงแคนในภาคอีสานได้ทั้งสองรูปแบบ คือ เพลงแคนแบบล้านช้าง ได้แก่ ลายสุดสะแนน , ลายส้อย , ลายโป้ซ่าย , ลายอ่านหนังสือใหญ่ , ลายอ่านหนังสือน้อย , ลายเซ และลายเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ย่อย เช่น ลายผู้ไท ลายหัวดอนตาล ลายคอนสวรรค์ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็พบเพลงบรรเลง ในทางขอมโบราณ เช่น เพลงเขมรดกน้ำ เพลงพัดชา เพลงยอดตองต้องลม ซึ่งเพลงในกลุ่มหลังนี้ มักบรรเลงในรูปแบบของ “แคนวง”

“แคนวง แบบฉบับอีสาน ในยุควัฒนธรรมล้านช้าง”

ภาพ 29 แคนวงใหญ่ของทหารเมืองยโสธร สมัยรัชกาลที่ 5 ปีพ.ศ.2449 เมื่อครั้งกรมสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการเมืองยโสธร

ในที่นี้เราได้กล่าวถึง “แคน” มามากพอสมควร และเป็นที่ยอมรับร่วมกันอย่างชัดเจนแล้วว่า แคน หมายถึงเครื่องดนตรีประเภทเป่า ทำจากท่อไม้ไผ่ขนาดเล็กชนิดหนึ่ง เสียบลิ้นที่ทำจากโลหะไว้ด้านข้างระหว่าง ปล้องไม้ไผ่นั้น ประสานรวมกันเข้าหลายลำในลักษณะเรียงเป็นสองแถวแบบคู่ขนาน แล้วเชื่อมติดกันด้วยเด้า ไม้เนื้อแข็ง ยารอยส่วนที่รับป้องกันลมเด็ดตลอดออกมาด้วยซี่ผึ้งป่าชั้นนระง ที่ภาษาถิ่นอีสานเรียก “ซี่สูด” แล้ว เจาะรู ตรงไม้เนื้อแข็งนั้น เพื่อเป่าลมเข้าไปทำให้เกิดเสียงดัง

ในส่วนตัวไปนี้ จะได้กล่าวถึง “แคนวง” ซึ่ง ก่อนอื่นที่สุด มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจ เป็นที่เข้าใจในเบื้องต้นร่วมกันว่า คำว่า “แคนวง” ในที่นี้ คืออย่างไร ต้องมีจำนวนแคน ที่เป่าร่วมกันเท่าไรจึง สามารถเรียกว่า “แคนวง” ได้ ดังนั้นเพื่อความเข้าใจร่วมกัน ผู้เรียบเรียงจะกำหนดขึ้นเองเพื่อเป็นที่ยุติและ เข้าใจตรงกัน เพื่อไม่ให้เกิดข้อวิพากษ์ และวิจารณ์ อย่างไขว้เขว

ว่าตามความจริงแล้ว คำว่า “วง” ในบางโอกาส ก็ทำความเข้าใจร่วมกันได้ค่อนข้างยาก บางท่าน อาจต้องการให้คำจำกัดความอย่างชัดเจนว่า ต้องมีจำนวนแคนเท่าไร จึงเรียกว่า “แคนวง” ได้ ในความเป็น จริงแล้ว คำว่า “แคนวง” นี้ ณ ขณะนี้ผู้เรียบเรียงกำลัง เรียบเรียงหัวข้อนี้อยู่ ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใด ได้ให้คำ จำกัดความว่าอย่างไร ยังไม่มีผู้ใดได้กำหนดชัดเจนไปว่า ต้องมีจำนวนแคนเท่าไร จึงจะเรียกว่า “แคนวง” ได้

ด้วยเหตุนี้ผู้เรียบเรียง มีความจำเป็นที่จะต้อง เป็นผู้กำหนด และให้คำจำกัดความขึ้นมา อย่างน้อย ที่สุดก็เพื่อ ให้การดำเนินการสัมมนาในครั้งนี้ มีความเข้าใจอย่างถูกต้องและตรงกัน นั่นเอง ดังนั้น “แคนวง” ในที่นี้ ผู้เรียบเรียงให้หมายถึง “การเป่าแคน ร่วมกัน พร้อมกัน พร้อมเพรียงกันในคราวเดียวกันจำนวน หลายเด้า โดยมีวัตถุประสงค์เป้าหมาย ร่วมกัน ในบทเพลงเดียวกัน โดยเพื่อให้มีการเอื้อ อำนวย ส่งเสริม และ / หรือ สอดประสาน กันในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง อันจะเป็นการส่งเสริมให้ วัตถุประสงค์เป้าหมาย ที่กำหนดไว้ร่วมกันนั้น สำเร็จลุล่วงอย่างมีคุณภาพ โดยที่จำนวนแคน ที่เป่า ร่วมกันนั้น ควรมีจำนวนแคนรวมกันทั้งสิ้น ไม่น้อยกว่า 8 เด้า จะมีเครื่องกำกับจังหวะหรือไม่ก็ได้”

เมื่อทราบข้อตกลงร่วมกันเป็นเบื้องต้นแล้วในที่นี้ผู้เรียบเรียงขอเรียนชี้แจงเพิ่มเติม ในเรื่อง จำนวน แคนที่เป่า ว่าเพราะเหตุใด จึงต้องกำหนดว่า ควรมีจำนวนแคนรวมกันทั้งสิ้น ไม่น้อยกว่า 8 เด้า ทั้งนี้ ก็ด้วยว่า ในการเป่าแคนร่วมกันในลักษณะที่จะเรียกว่าเป็นวง นั้น ควรจะต้องมีการประสานเสียงในลักษณะที่มี ความโดดเด่น เป็นการพิเศษกว่าการเป่าแคนอย่างปกติธรรมดาบ้าง ลักษณะการประสานเสียงที่ว่านั้นเช่น การ ประสานเสียงแบบ สามทางเรียบ , การประสานเสียงแบบสามทางจัด , การประสานเสียงแบบ สองทางจัดหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งในการประสานเสียงดังกล่าว มีความจำเป็นที่จะต้องใช้แคน จำนวนหลายเด้า และควรมี อีอกเทพ

(octave) ที่กลมกลืนกันไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง และในการนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ แคนเจ็ต แคนแปด และ แคนเก้า เพื่อให้ได้ เสียงโซปราโน / เสียงอัลโต (ALTO) / เสียงเตเนอร์ (TENOR) และ เสียงเบส (BASS) จึงนับเป็นการประสานเสียงที่สมบูรณ์ นั่นเองการประสานเสียงนั้น แนนอนที่สุดว่า ระดับ พลังงานเสียง (Sound Exposure Level) ที่ต้องการนั้นต้องขึ้นกับจำนวนแคน แต่ละอี ออกเทฟ (octave) ดังนั้น หากเรามีการใช้เสียง 3 อีออกเทฟ (octave) จึงควรมีจำนวนแคนอย่างน้อย ที่สุด จำนวน 8 เต้า แต่ถึงแม้จะใช้แคน เพียง 1 อีออกเทฟ (octave) ก็ควรมีแคนอย่างน้อย ที่สุด จำนวน 8 เต้า เช่นกัน

เมื่อเข้าใจในข้อตกลงร่วมกันแล้ว จึงขอนำสู่หัวข้อ “แคนวง แบบฉบับอีสาน ในยุควัฒนธรรมล้านช้าง” ดังนี้

“แคนวง” เป็นนวัตกรรม ของการเป่าแคน ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นวงดนตรีในรูปแบบใหม่ ของชาวล้านช้าง เพราะดั้งเดิมทีเดียว ชาวล้านช้างไม่เป่าแคนหลายเต้าพร้อมกัน นี่เป็นเรื่องจริงที่ต้องทำความเข้าใจ

สาเหตุที่ไม่มีการเป่าแคนพร้อมกันหลายเต้านั้น ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. **แคน** เป็นเครื่องดนตรี ที่จะต้องประดิษฐ์ขึ้นจากช่างทำแคน ที่มีความสามารถ ที่ได้รับการฝึกฝนเรียนรู้จากครูผู้ถ่ายทอดมาเป็นอย่างดี เนื่องด้วยเป็นเครื่องดนตรีที่ต้องประดิษฐ์ขึ้นมาด้วยอาศัยหลักการ ที่ไม่สามารถนึกคิด เดา หรือจินตนาการเองได้ดังเช่นเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ดังนั้นผู้เป่าจะได้แคนมา ต้องมาจากการซื้อ - ขาย และด้วยเหตุที่ แคนเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมในหมู่ชาวล้านช้างค่อนข้างมาก ดังนั้นสนนราคาในการซื้อขาย หากเปรียบเทียบกับปัจจุบันก็นับได้ว่า เป็นราคาที่ค่อนข้างสูงอยู่ไม่น้อยทีเดียว ผู้เรียบเรียงได้เคยสัมภาษณ์ ดร.ทฤษฎี เรืองศรีหรือรัฐ ช่างทำแคนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด และได้รับพระราชทานกิตติมศักดิ์คุณูปกิตติสาชาคุณิยวงคศิลป์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ไว้เมื่อปี พ.ศ. 2529 ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2458 - 2540 ทำให้ทราบว่า เมื่อราวปี พ.ศ. 2480 แคนแปดมีราคาอยู่ที่ เต้าละ สิบสลึง หรือ 2 บาท 50 สตางค์ ในขณะที่วัรวราคาตัวละ 2 - 4 บาท ซึ่งนับว่า แคน มีราคาที่สูงอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว ดังนั้นคนที่มีความชื่นชอบอย่างจริงจังและมีกำลังทรัพย์ จึงจะสามารถซื้อหามาเป่ากันได้ ด้วยเหตุนี้ **แคน** โดยส่วนใหญ่ จึงมักจะเป็นสมบัติส่วนตัวของ “หมอลำ” เสียมากกว่าด้วยเหตุเพราะ “หมอลำ” เป็นผู้ที่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในการประกอบอาชีพของตนเอง และ ด้วยเหตุที่แคนส่วนใหญ่เป็นสมบัติส่วนตัวของ “หมอลำ” ดังนั้น ระดับเสียง ของแคนแต่ละดวงจึงต้องถูกประดิษฐ์

ขึ้นเพื่อให้ตรงกับระดับเสียง ของหมอลำผู้เป็นเจ้าของแคน เท่านั้น หมอลำแต่ละคนเสียงไม่ตรงกัน แคนที่มีอยู่ จึงมีระดับเสียงที่ไม่ตรงกันด้วย ดังกล่าวนี้ แคนที่มีอยู่จึงไม่สามารถ เป่าร่วมกันให้เป็นวง อย่างที่เห็นกันใน ปัจจุบันได้

2. แคน ด้วยคุณลักษณะของ เพลงแคน ของชาวล้านช้าง มีคุณลักษณะค่อนข้างที่จะไม่เอื้ออำนวย ในการเล่นบรรเลงร่วมกัน ครั้งละหลายๆตัว กล่าวคือ เพลงแคนมีลักษณะ

- เป็นบทเพลงที่ มีความเป็นอิสระ จะเริ่มต้นตอนขึ้นไหนก็ได้ และจะจบลงเมื่อไหร่ก็ได้
- เป็นบทเพลงที่ ไม่มีข้อจำกัดในด้านความสั้นยาวของเนื้อเพลง จะให้ยาวแค่ไหนก็ได้ และจะจบลงเมื่อใด ก็สามารถทำได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บรรเลง
- เป็นบทเพลงที่ ผู้เล่นดนตรี สามารถประพันธ์เนื้อหาได้อย่างอิสระจะประพันธ์ไปในทางใด ด้วยเนื้อความ และถ้อยทำนองความอย่างไร นั้น สามารถทำได้ตามใจปรารถนาเพียงมีกรอบวัฒนธรรมทางภาษาเป็นแนวทางไว้อย่างกว้างๆ
- เป็นบทเพลง พื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นแล้วรุ่นเล่าด้วยวิธีจดจำสืบๆต่อกัน มา มีลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นบทเพลงประจำเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะมี บทเพลงที่แตกต่างกันออกไป
- เป็นบทเพลงที่มี ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของเฉพาะ กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกรอบโครงสร้างของบทเพลงไว้ แต่ไม่ได้เคร่งครัดนัก

ด้วยเหตุผลที่ เพลงแคนมีคุณลักษณะดังได้กล่าวมานี้ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้แคน ไม่สามารถที่จะนำมาเป่าร่วมกัน ในลักษณะที่เป็นวงอย่างปัจจุบันได้ นั่นเอง จนกระทั่งสังคมอีสานได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นมาในระดับหนึ่ง “แคน” จึงเป็นเครื่องดนตรีที่บุคคลทั่วไปพอที่จะซื้อหามาเป็นเครื่องดนตรีส่วนตัวได้จึงเริ่มมีการนำแคนมาเป่าร่วมกันในลักษณะ “วง” ขึ้น และเมื่อมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกวัฒนธรรมมากขึ้น เช่นมีความสัมพันธ์กันกับผู้คนจากวัฒนธรรมจากอาณาจักรอยุธยา อาณาจักรขอม มากขึ้น จึงเชื่อว่าชาวล้านช้างจึงน่าจะได้รับแนวคิด “แคนวง” มาสร้างนวัตกรรมของตนเองขึ้น

“แคนววง” ที่ปรากฏในอาณาเขตดินแดนล้านช้าง เป็นนวัตกรรม ที่ปรากฏขึ้นใหม่ ที่พัฒนาขึ้นมาจากกรอบชนแบบเดิม ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เท่าที่พบหลักฐาน “แคนววง” (ตามความหมายที่ผู้เรียบเรียงกำหนด) ปรากฏในภาพถ่าย ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นภาพแคนววงของทหารเมืองยโสธร ในปีพ.ศ.2449 เมื่อครั้งกรมสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการเมืองยโสธร

จากหลักฐานที่ปรากฏเป็นภาพถ่ายแคนววงของทหารเมืองยโสธร ในปีพ.ศ.2449 นั้นทำให้เราสามารถ เชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้ว่า แคนววง ดังกล่าว น่าจะได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทางดนตรีจากวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องด้วยจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ทำให้เราทราบว่า ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 มีเจ้านายชั้นสูงมีความนิยมชมชอบในการเล่นเป่าแคน จนกระทั่งมีการนำเข้าไปเป่าในเขตพระราชฐานกันอย่างเห็นเป็นทางการ ซึ่งในการนี้ทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ไม่พอพระทัยจนถึงกับทรงออกประกาศห้ามไม่ให้มีการเล่นแ่วลาวเป่าแคน ดังความที่ทราบกันแล้วนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว คาดการณ์ว่า แคน น่าจะได้รับความนิยมกันมาก่อนหน้าระยะนั้นเป็นเวลานานพอสมควรจนเกิดเป็นวัฒนธรรมแคน แห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยา พอมาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ผู้คนให้ความนิยมมากขึ้น จนกระทั่งต้องมีการประกาศห้ามดังกล่าว แต่ประกาศนั้นก็มิมีระยะเวลาเพียงสั้นๆในที่สุดประชาชน แม้กระทั่งในทางราชการก็คงกลับมาให้ความนิยมดังเดิม และเล่นสืบเนื่องกันมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งมีการนำมาเผยแพร่วัฒนธรรมแคนดังกล่าวมาเผยแพร่ยังภาคอีสาน ดังภาพที่ปรากฏ

ในขณะเดียวกันหากกล่าวถึง อาณาบริเวณเขตวัฒนธรรมล้านช้าง ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง หรือดินแดนภาคอีสาน ณ ห้วงเวลานั้น ยังคงมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราช กล่าวคือ มีรูปแบบการปกครองโดยให้เมืองต่างๆในดินแดนนี้ปกครองตามระบบแบบพื้นเมืองที่เป็นมา มีเจ้าเมืองของตนเอง หากเพียงแต่ให้เมืองต่างๆเหล่านั้น ส่งเครื่องบรรณาการ ตรงต่อกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนั้นหากจะกล่าวโดยภาพรวมก็คือ อิทธิพลทางวัฒนธรรมด้านต่างๆของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ก่อนหน้านี้ยังคงไม่ได้เข้าครอบงำดินแดนแห่งนี้มากนัก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงจัดระเบียบการปกครองหัวเมืองดังกล่าว ใหม่ โดย ให้เจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ มีอำนาจสิทธิ์ขาดปกครองดินแดนของตน แต่มีหน้าที่ต้องส่งเครื่องบรรณาการถวายราชสำนักสยามเพื่อแสดงความจงรักภักดีเท่านั้น อย่างไรก็ตามราชสำนักสยามได้เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในราชสำนักประเทศราชหลายครั้ง จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงยกเลิกการปกครองแบบประเทศราชเพื่อรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่กรุงเทพฯ โดยเฉพาะ ตำแหน่งเจ้าเมืองประเทศราชก็ให้สิ้นสุดเมื่อเจ้าผู้ครองเมืองนั้นถึงแก่พิราลัย

จากข้อมูลประวัติศาสตร์ดังกล่าว ทำให้เราพอจะอนุมานได้ว่า นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองทางภาคอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา วัฒนธรรมการเล่นดนตรีในรูปแบบลุ่มน้ำเจ้าพระยาก็ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น นั่นคงหมายรวมถึง เพลงไทยเดิมต่างๆก็เข้าสู่ดินแดนทางภาคอีสานมากขึ้นด้วยเช่นกัน หากเรา

ย้อนกลับไปพิจารณาถึงแคนวงของทหาร ในคราวต้อนรับกรมสมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการ เมืองยโสธร เมื่อปีพ.ศ.2449 นั้นเพลงที่ใช้บรรเลง ก็คงเป็นเพลงไทยเดิม ตามอิทธิพลวัฒนธรรมเพลงลุ่มน้ำ เจ้าพระยา อย่างหาเป็นอื่นไปไม่ได้เลย

ภาพ 30 เป่าแคนในชบวนแห่ในงานประเพณีพื้นเมืองอีสาน

ส่วนในพื้นที่เมืองภาคอีสานในขณะนั้น ชาวประชาชนส่วนใหญ่ ก็ยังคงมีการเล่นเป่าแคนอยู่ตามปกติ ตามธรรมเนียมเดิมที่เคยเล่นกันมา กล่าวคือ มีการเป่าแบบเดี่ยวๆ ในโอกาสรื่นเริงยามค่ำคืนที่เรียกกันว่า “ลงชวง” , เป่าในพิธีกรรม และเป่าในชบวนแห่ในงานประเพณีพื้นเมือง แต่คงยังไม่มีการเล่นเป่าแบบรวมกันเป็นวง ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น หากแต่ก็ยังมีชาวพื้นเมืองอีสาน ในบางท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่ ที่มีร่องรอยของอารยธรรมแบบขอมโบราณยังคงมีกลิ่นไอวัฒนธรรมขอม อยู่อย่างดาษดื่น เช่น พื้นที่จังหวัด ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยโสธร บุรีรัมย์ สุรินทร์ นครราชสีมา เป็นต้น ในพื้นที่เหล่านี้มีการเล่น “วงมโหรี” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดนตรีแบบขอมโบราณ ด้วยเครื่องดนตรี ปี่ ซอ และกลองหุ้มสองหน้า มีจังหวะและท่วงทำนองที่กระชับกระชัง ค่อนข้างตื่นเต้นเร้าใจ ดึงดูดให้ผู้ฟังมีอารมณ์ร่วมในบทเพลงและบรรยากาศ นิยมเล่นบรรเลงในโอกาสแห่ชบวนงานประเพณีท้องถิ่นพื้นเมือง และได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก นักวิชาการหลายคนกล่าวว่า “มโหรีอีสาน” เป็นมรดกทางวัฒนธรรมการเล่นดนตรีที่สืบทอดมาจากเขมร ที่น่าจะจะมีพัฒนาการมาจากดนตรีถวายเทวสถานแห่งราชสำนักเขมร และแพร่กระจายเข้ามาสู่ภาคอีสาน โดยเริ่มจากแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ก่อนแล้วค่อยแพร่กระจายไปยังจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสานเช่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยโสธร ชัยภูมิ เป็นต้น ประการสำคัญมีการ ปรับปรุง คัดเลือกเครื่องดนตรีให้มีความสะดวกและเหมาะสมในการ

นำไปใช้ในการแสดง จนกระทั่งเหลือ ปี่ ซอ กลองสองหน้าและ ฉิ่งฉาบ อย่างที่ปรากฏในวงมโหรีอีสาน ในปัจจุบัน (16)

การปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองวัฒนธรรม นั้นมีผลทำให้เกิด นวัตกรรมรูปแบบใหม่เกิดขึ้น นั่นคือการเกิดขึ้นของ “แคนวง” โดย มีการนำเอาแคนมาร่วมบรรเลงพร้อมกันที่เดียวหลายเต้า โดยเล่นเพลงที่ได้แบบอย่างมาจาก วงมโหรี และใช้กลองหุ้มสองหน้า เป็นเครื่องกำกับจังหวะนั่นเอง

ภาพ 31 วงมโหรีอีสานใต้ คณะนายแพทย์ ศรีสวาท จ.สุรินทร์

ในขณะที่เพลงไทยเดิม ที่เริ่มเข้ามามีอิทธิพล นับตั้งแต่มีการเล่นแคนวงในคราวที่กรมสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการเมืองยโสธร นั้นก็ควรจะมียุทธิต่อเพลงแคนบ้าง เช่นกัน แต่คงอยู่ในวงแคบๆเนื่องด้วย เพลงแคนจากวัฒนธรรมเพลงแบบลุ่มน้ำเจ้าพระยานั้น มีจังหวะที่อาจไม่สอดคล้องกับจริตและขนบของเพลง แคนของชาวล้านช้างนัก อีกทั้งมีเนื้อความค่อนข้างยาว ทำให้นักเป่าแคนชาวล้านช้างไม่สามารถจดจำได้ และไม่สามารถนำไปใช้ในกิจกรรมชบวณแหในงานประเพณีพื้นบ้านได้อย่างสนิทใจนัก เนื่องด้วยไม่สอดคล้องกับท่วงทำนองท่าพ้องซึ่งเป็นการแสดงออกของร่างกายที่ต้องสอดคล้องกับจังหวะ นั่นเอง

16. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/19507>

พิทยวัฒน์ พันระศรี มโหรีอีสาน จากดนตรีถวายเทวสถานแห่งราชสำนักเขมรสู่ดนตรีวิถีชีวิตชาวอีสาน :

เมื่อปี พ.ศ. 2536 ผู้เรียบเรียง เคยสัมภาษณ์ นายเคน พรรณภักดี อดีตหัวหน้า คณะแคนวง บ้านขี้ ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม ความว่า.....ในอดีต ประมาณปี พ.ศ. 2490 ที่บ้านขี้เคยมี “แคนวง” ใช้แคนประมาณ 15 เต้า เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ เพลงไหว้ครู เพลงแห่ และ เพลงทั่วไป โดยไปจ้างครูสอนเพลงมาจาก ครูเพลงมโหรี ที่อำเภอวาปีปทุม และ”แคนวง” บ้านขี้ได้รับงานดี มากค่าจ้างครั้งละ 200 – 400 บาท รับเล่นทุกงานทั้งงานมงคล และอวมงคล การรับงานอวมงคลนั้น มักจะ ได้รับงานติดต่อกันเป็นจำนวนมาก จนชาวบ้านทั่วไปตั้งข้อสังเกตว่า “แคนวง”บ้านขี้ ทำให้เกิดภาวะ “เดียด” (เดียดร้อน ความหมายจากการสัมภาษณ์) จนเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ “แคนวง”บ้านขี้ ต้องเลิกเล่น ไปในที่สุดเมื่อปี พ.ศ.2520 ผู้เรียบเรียง เคยสัมภาษณ์ นายมี ภูเขียว อดีตหัวหน้า คณะแคนวง บ้านโคกก่อ ต.กลาง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ความว่า.....มีแคน 12 ดวง ซึ่งก่อนหน้านี้นี้แคนมีถึง 20 ดวงเพราะมีแคนหมอลำ เยอะ ส่วนใหญ่ เล่นแห่ในงานประเพณีทั่วไป.....

ถึงตรงนี้ เราอาจกล่าวถึง “แคนวง” ที่เกิดในแผ่นดินภาคอีสานภายใต้ระบบวัฒนธรรมแบบล้านช้าง โดยสรุปได้ว่า

1. เดิมทีเดียว ชาวล้านช้างไม่ได้เป่าแคน ในลักษณะร่วมกันเป็นวงขนาดใหญ่ เนื่องด้วย กำลังในการ จัดหาแคนที่มีระดับเสียงเดียวกันเพื่อมาเป่ารวมกันเป็นวงขนาดใหญ่นั้น ค่อนข้างเป็นเรื่องเกินกำลัง ด้วยเพราะ แคนเป็นเครื่องดนตรีที่มีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับความจำเป็นด้านอื่นๆ และประการที่สอง คือ ด้วย ลักษณะของเพลงแคนแบบดั้งเดิมที่เป็นมรดกติดตัวชาวล้านช้างมีลักษณะเป็นเพลงต้นปฏิภาณ จึงไม่สามารถ เป่าร่วมกันในรูปแบบวง หรือ คณะใหญ่ๆได้

2. เมื่อได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมด้านดนตรี จากวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว จึงได้มีการจัดตั้ง แคนวงขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นนวัตกรรม ณ ห้วงเวลานั้น

3. เพลงที่ได้รับมาจากวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นมีลักษณะ เนื้อความค่อนข้างยาว ประกอบกับ ไม่สอดคล้องกับจริตและขนบของเพลงแคน ของชาวล้านช้างนัก จึงมีการปรับปรุง ด้วยการ ลด ตัด ทอน ปรับเปลี่ยน เนื้อความเพื่อให้สอดคล้องกับจริตและขนบของเพลง แคนของตนเอง

4. หากจะกล่าวถึง “แคนวง” ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยชาวล้านช้างที่แท้จริง ควรจะมีลักษณะที่มีกลิ่นไอของ วัฒนธรรมเพลงแบบขอมโบราณ มากกว่าที่จะมีรูปแบบที่ได้รับมาจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา เนื่องจากมีความใกล้ชิดและมีความสอดคล้องกับจริตเพลงเดิมของชาวล้านช้างมากกว่า นั่นเอง

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้เรียบเรียงไม่สามารถกล่าวว่ “แคนวง” มีที่มาจากเหตุใด หรือจากแหล่งวัฒนธรรมใด จะดีกว่า ด้วยเพราะนั่นเป็นพลวัต ทางสังคมที่มีการเคลื่อนไหวไปด้วยปัจจัยที่เป็นเหตุเป็นผล ณ ห้วงเวลานั้น และนั่นนับเป็นความงามของศิลปะและวัฒนธรรม ที่ย่อมมีเหตุผลเป็นของตนเอง มีการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และเสื่อมสลายไปตามกฎไตรลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา ทั้งสิ้นทั้งปวงนี้ขึ้นอยู่กับที่เรารองจะมองได้อย่างเข้าใจใน เหตุผลแห่งความเป็นไปเหล่านั้นเพียงใด “แคนวง” อาจจะได้การพัฒนาขึ้นไปอีกในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง จนกระทั่งได้รับความนิยม และมีชื่อเสียงขจรขยายไปในระดับโลก หรือ จะยุติลง ด้วยเพียงเท่านั้น ทุกอย่างล้วน เป็นเพียง “ธรรมดา” เท่านั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ .อีสานเมื่อวันวาน กรุงเทพฯ .: เรือนแก้วการพิมพ์, 2553.
- คำผล กองแก้ว .“ ลำและหมอลำ,” ใน ไทยอีสานบ้านเฮาครั้งที่ 2521 ธันวาคม 5-1 2
หน้า .98 – 88อุบลราชธานี : วิทยาลัยอุบลราชธานี, 2521.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์ . แคนวง มหาสารคาม .: วิทยาลัยครู มหาสารคาม2515 ,
- ชัยยนต์ เพาพาน .การลำผีฟ้าในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม .ม.ปริญญาโทพนธ์ ศศ .
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,2533
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์แล : ประวัติศาสตร์อีสาน .มนุษย์ศาสตร์.2 พิมพ์ครั้งที่ .
กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ :, .2530
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ : ประวัติศาสตร์อีสาน .มนุษย์ศาสตร์.3 พิมพ์ครั้งที่ .
กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ :, .2540
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ .4 พิมพ์ครั้งที่ .มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ : ประวัติศาสตร์อีสาน .
กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ :, .2542
- เต็ม สิงห์ขจรจิต .1 ผังขวาม่น้ำโขง เล่ม .กรุงเทพฯ คลังวิทยา :, .2499

- ถวิล เกสรราช : กรุงเทพฯ .ประวัติผู้ไทย .กรุงสยามการพิมพ์, .2512
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สมเด็จพระ .“อีสานเหนือ,” ใน กองวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า .17-13 หน้า .กรุงเทพฯจางเจริญการพิมพ์ ;, .2532
- บ้งอร ปิยะพันธ์มหาวิทยาลัยธรรมศ : กรุงเทพฯ .ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์ .าสตร์,2541
- บุญเรือง ถาวรสวัสดิ์ .“แคนกับลำ” ใน เอกสารสัมมนาเพลงพื้นบ้าน .4.5 – 4.1 หน้า .
มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม, .2524
- สิลา วีระวงส์ .2 พิมพ์ครั้งที่ .ประวัติศาสตร์ลาว .กรุงเทพฯ มติชน ;, .2539
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์ 1779 ประวัติศาสตร์ลาว . – .1975กรุงเทพฯ นคร สร้างสรรค์ ;, .2543
- อุทัย เทพสิทธิ .เมืองลาวพี่น้องฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง กรุงเทพฯ .: สหสยามพัฒนา, .2511

อ้างอิงจากเว็บไซต์

1. <https://historyayutthaya.wordpress.com> การก่อตั้งอาณาจักรอยุธยา
- 2,3,4. <https://th.wikipedia.org/wiki> อาณาจักรอยุธยา
5. http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/music3_1/lesson3/page08.php
ดนตรีไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 6,7,8,9. <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87> อาณาจักรล้านช้าง
10. <https://sites.google.com/site/prawitisastrkhngprathesthiy/home/yukh-kxn-prawitisastr-laea-rath-boran-ni-prathesthiy/xanacakr-khxm/xanacakr-khxm-boran> อาณาจักรขอมโบราณ
11. https://www.matichonweekly.com/column/article_119381
สุดขีดวังมฤค เคน เครื่องดนตรีไม้ไทย ได้รับยกย่องในราชสำนักอยุธยา มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 13 - 19 กรกฎาคม 2561
- 12.13. https://www.silpa-mag.com/history/article_6320

เหตุใด? รัชกาลที่ 4 ทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแล้ว

14 . (<https://www.theisaander.com/post/190603samaicanist>)

สมัย อ่อนวงศ์ : ยอดขุนพลแคนนอกอีสาน แล้วเลาคนบ้านใต้?

15. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/19507>

พิทยวัฒน์ พันธะศรี มโหรีอีสาน จากคนตรีถวายเทวสถานแห่งราชสำนักเขมรสู่คนตรีวิถีชีวิตชาวอีสาน :

- https://www.silpa-mag.com/culture/article_56923

อ้างอิงภาพ

หมายเหตุ ขอขอบคุณเจ้าของลิขสิทธิ์ภาพ ภาพที่ปรากฏในบทความ ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

1. https://www.matichon.co.th/columnists/news_137393

สุจิตต์ วงษ์เทศ : คำบอกเล่า วรรณกรรมเก่าสุดของไทย และอาเซียน คอด้มนัสยามประเทศไทย มติชนรายวัน

ภาพ 1 ภาพลายเส้น คนกำลังเป่าแคน และพ่อนรำ อายุราว 2,500 ที่คัดลอกจากเครื่องมือสำริดซึ่งขุดพบในเวียตนาม

2. https://www.matichonweekly.com/column/article_120100

สุจิตต์ วงษ์เทศ / น้ำเต้าทำแคน แหล่งกำเนิดมนุษย์

ภาพ 2 แคนแบบต่างๆ ที่พบทั่วไปในอุษาคเนย์

3. <https://www.bloggang.com/m/mainblog.php?id=dingtech&month=03-11-2012&group=9&gblog=7>

ภาพ 3 แคนจีน

4. <https://www.matichon.co.th/wp-content/uploads/2018/02/1-150.jpg>

ภาพ 4 แผนที่อุษาคเนย์

5. <https://www.youtube.com/watch?v=mYdVAOo73Dw>

Khèn Bè Nhạc Cụ Linh Hồn Của Người Thái [Du Lịch Văn Hóa Việt Nam]

ภาพ 5 คนเป่าแคนที่เวียดนาม

6. <https://www.youtube.com/watch?v=QvEBEgeRg5M>

Khap Thanh Hoa ภาพ 6 คนเป่าแคนที่เวียดนาม

7. <https://thth.facebook.com/Pathai.1/photos/%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B9%81%E0%B8%94%E0%B8%A7>

ไผท ภูธา เอือนักสนใจ ประวัติศาสตร์ทางเลือก บน Facebook ภาพ ข่าระแแต่เป่าแคนที่จำปาสัก

8. <https://www.youtube.com/watch?v=JqNjepdfJaU>

AERAY KLEI ERIT RIN ADUON NUEL AMA TIT ภาพ 8 คนเป่าแคนที่เวียดนาม

9. <https://hiin.facebook.com/Zhazhonpho/videos/%E0%B9%81%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%A1/301784788572151/>

แคน ชนเผ่าต้ง ภาพ 9 การเป่าแคนของเผ่า ต้ง ในประเทศจีน

10. https://www.tiktok.com/@zhan_nawamin/video/7054704465592552731?is_from_webapp=v1&item_id=7054704465592552731

ภาพ 10 การเป่าแคนของชาวเหมียว ในเมืองหลิวโจว เขตปกครองตนเอง กว่างซี จ้วง

11. <https://www.tiktok.com/music/%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A-%E0%B9%81%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B9%88%E0%B8%B2-6995711185614048027?lang=en>

ภาพ 11 การเป่าแคนของชาวจ้วง เขตปกครองตนเอง กว่างซี จ้วง

12. <https://www.youtube.com/watch?v=DPKvSxbGneo>

9 เผ่าไท-กะไดโนจีน ภาพ 12 การเป่าแคนของชาวส่วย เขตปกครองตนเอง กว่างซี จ้วง

13. http://www.isan.clubs.chula.ac.th/simboard/post_view.php?room_no=0&id_main=821&star=10&pg=2

กระดานสนทนา ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 13 ชาวลาวในภาคกลางของสยามประเทศ สมัยรัชกาลที่ 5

14. <http://www.thaigoodview.com/node/186478>

ดนตรีของประเทศลาว ภาพ 14 การแสดงของชาวลาว ล้านช้างปรากฏเครื่องดนตรี “แคน”

15. <https://www.youtube.com/watch?v=qXqEW6jxOOA>

ลาวจ้อย **ลาวจ้อย** เทปบันทึกเสียง วงดนตรีลาวเดิม **Lao Joy**

ภาพ 15 ดนตรีรับขวัญเสด็จ ในราชอาณาจักรล้านช้าง ปรากฏเครื่องดนตรี “แคน” อยู่ในวงด้วย

16. <https://www.matichonweekly.com/religion/article> 51361

สุจิตต์ วงษ์เทศ/หมอลำ-หมอแคน, ลิเก สร้างสรรค์จากงานศพ แบบท้องถิ่นอุษาคเนย์ มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 25 - 31 สิงหาคม 2560

ภาพ 13 ลำบัวดำรักษากนป่วย เมื่อ พ.ศ.2470 ที่เวียงจันทน์ ในลาว (ภาพจาก)ชุมทรัพย์อันล้ำค่าของลาวเอกสารทางรูปภาพ, Patrick Gay, บรรณาธิการ พิมพ์โดย .A.C.R.S. / L.R.C.LAO, 1997.)

17. http://www.isan.clubs.chula.ac.th/simboard/post_view.php?room_no=0&id_main=821&star=10&pg=2

กระดานสนทนา ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 17 เจ้ามหินทรเทพนิภาธร (เจ้าอุ่นคำ) (เจ้านครหลวงพระบาง (อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง (พ๒๔๓๑ - ๒๔๑๕.ศ. ประทับบนราชบัลลังก์ ในพระราชวังหลวงเมืองนครหลวงพระบาง

18. http://www.isan.clubs.chula.ac.th/simboard/post_view.php?room_no=0&id_main=821&star=10&pg=2

กระดานสนทนา ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาพ 12 ลงช่วง ชาวไทลาว เมืองหลวงพระบาง

19. http://www.isan.clubs.chula.ac.th/simboard/post_view.php?room_no=0&id_main=821&star=10&pg=2

กระดานสนทนา ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาพ 19 แอ้วลาวเป่าแคน ในพระนคร

20. https://www.silpa-mag.com/history/article_6320

เหตุใด? รัชกาลที่ 4 ทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอ้ว ภาพ 20 (ซ้าย) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, (ขวา) พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

21. <https://www.pinterest.com/pin/341429215500168477/>

รวมภาพโบราณ ชาวอีสาน วิถีชีวิตชาวภาคอีสาน : ภาพทอดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2449

22. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=136367964732366&set=a.103761127993050>

See more of ประวัติศาสตร์อีสานล้านช้าง on Facebook

ภาพ หมอลำ เมืองร้อยเอ็ด ในสมัยรัชกาลที่ 6 ประมาณปีพ.ศ.2465 ถ่ายในคราวสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสด็จตรวจราชการสร้างทางรถไฟ

23. <https://www.youtube.com/watch?v=4ATgCNVntFU>

ลำประเพณีแต่งงาน-หมอลำอ่อนศรี เหลาผา ภาพ 23 หมอลำหมอแคน ในภาคอีสาน (ลำคู่, ลำกลอน)

24. <https://www.facebook.com/korat.in.the.past/photos/a.1679999398735485/1846804898721600/?type=3>

โคราชในอดีต ภาพ 24 หมอลำ หมอแคน และฟ้อน ที่โคราช เมื่อปี พ.ศ.2452

25. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/19507>

มโหรีอีสาน จากดนตรีถวายเทวสถานแห่งราชสำนักเขมรสู่ดนตรีวิถีชีวิตชาวอีสาน

26. <https://www.youtube.com/watch?v=8uhzBjzNgTw>

ดนตรีโบราณเขมรกำพูชา เทปบันทึกเสียง the sak som peo ensemble phleng boran cambodia

ภาพ 26 ภาพดนตรีโบราณเขมรกำพูชา

27. <https://www.youtube.com/watch?v=H53QRlyxHDI>

ภาพ 27 ดนตรีมโหรีแบบอีสานใต้

28. <https://www.winnews.tv/news/16632>

สุรินทร์- บอยแบนด์ 'มโหรีเขมร' มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมอีสานใต้

ภาพ 28 ดนตรีมโหรีแบบอีสานใต้

29. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=136367964732366&set=a.103761127993050>

See more of ประวัติศาสตร์อีสานล้านช้าง on Facebook

ภาพ 29 แคนวงใหญ่ของทหารเมืองยโสธร สมัยรัชกาลที่ 5 ปีพ.ศ.2449 เมื่อครั้งกรมสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการเมืองยโสธร

30. <https://www.youtube.com/watch?v=Poltjhwatfo>

เทปบันทึกเสียงแคนเก่า SiengKhaen lam phern

ภาพเป่าแคนในขบวนแห่ในงานประเพณีพื้นเมืองอีสาน

31. <http://kotavaree.com/wp-content/uploads/2013/09/%E0%B9%90%E0%B9%91-Small.jpg>

วงมโหรีอีสานใต้ คณะนายแพทย์ ศรีสว่าง จ.สุรินทร์

.....

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

www.rinac.msu.ac.th

กลุ่มงานบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทรศัพท์/โทรสาร 0 4372 1686

